

הלכות ומנהגים לחג השבועות שחל ביום א'

נכתב בס"ד ע"י
ישראל ש. זיכרמן
רב אחוזות ברכפלד

אחוזות ברכפלד - מודיעין עילית
ערב חג מתן תורה תשע"ה

לזכרון עולם בהיכל ה'

לע"נ

זקנינו היקרים

הרה"ח ר' דוד ב"ר מרדכי לייב

ומרת חיה בת ר' מרדכי

זיכרמן

ובתם מרת איטה וילדיה

ובניהם אברהם ומנשה

ה' יקום דמם

שנהרגו על קדושת השם בגיא ההריגה באושוויץ

בשנת תש"ד ער"ח סיון מ"ד לעומר – גבורה שבמלכות

ת.נ.צ.ב.ה.

אבינו מלכנו נקום לעינינו נקמת דם עבדיך השפוך

לע"נ מורי זקני

הרב הצדיק ר' חיים ראובן הלוי

בן הרב ר' יהודה חזן זצ"ל

זקן השובי"ם בירושלים

נלב"ע בער"ח סיון תשס"ז

ת.נ.צ.ב.ה.

תוכן ענינים

הכנה לחג השבועות (א-ד)	ה
קישוט הבית וביהכנ"ס בירק (ה)	ז
הדלקת נרות (ו-יא)	ז
סעודה שלישית (יב)	י
הכנה משבת ליו"ט (יג-כ)	י
ערבית ליל יו"ט (כא-כד)	יב
קידוש בליל יו"ט שחל במוצש"ק (כה-לד)	יד
עוד כמה פרטים מהלכות יו"ט (לה-לח)	יח
ברכות השחר לניעור בליל שבועות (לט-מ)	יט

מילואים

א. מעלת הלימוד בליל שבועות	כב
ב. תמימות בשנה ששבועות במוצ"ש	כג
ג. שכח ותודיענו בליל יו"ט שחל במוצ"ש	כג
ד. נר שבת או נר יו"ט איזה קודם	כה
ה. שגגה והדליקה בשבת עיו"ט נרות יו"ט, האם יצאה יד"ח	כה
ו. דין תפילה והלל ביו"ט	כו

*

הגבל את העם - וקדשתו	כו
----------------------------	----

הלכות ומנהגים לחג השבועות שחל ביום א'

🕎 הכנה לחג השבועות 🕎

א. תספורת: הנוהגים כשיטת האר"י שאין מסתפרים כלל כל ימי העומר, עד ערב חג השבועות¹, מותרים בשנה זו להסתפר מערב שבת, כדי שלא יכנס לחג כשהוא מנוול².
[אמנם אם חל חג השבועות ביום ב', אין להסתפר בערב שבת, אלא רק ביום א' שהוא ערב חג השבועות³.]

ב. מביעה: מצוה על כל אדם לטהר עצמו לקראת הרגל⁴. לכן אף מי שאינו רגיל לטבול בכל ערב שבת⁵, יטבול במקוה ביום שישי, ויועיל לו אף לטבילה לכבוד הרגל⁶. אמנם הרגיל לטבול גם בשבת קודש עצמה לתוספת קדושה, יטבול בשבת זו גם לכבוד הרגל, ואין בזה משום הכנה משבת ליו"ט⁷.

¹ עי' שע"ת סי' תצג ס"ק ד, דמנהג האר"י שאין להסתפר כל ימי העומר, וביאר טעם האר"י בפע"ח שער כב פ"ז הו"ד בשו"ת מנחת אלעזר ח"ד סי' מד וסי' ס, דאין איסור התספורת משום מנהגי אבילות אלא עפ"י סוד, כי ימים אלו הם ימי דינים התלויים בשערות ולכן אין מסתפרים אפילו בעל ברית וחתן וגם לא בל"ג בעומר ולא בג' ימי הגבלה עד ערב שבועות.

² מורה באצבע לחיד"א, סי' רכח הו"ד בכה"ח ס"ק יג.

³ חת"ס בהגהותיו על השו"ע סוס"י תצ"ג דאין להקל ולהסתפר מעש"ק אף שאם חל ל"ג בעומר ביום א' מבואר שם ברמ"א ס"ב דשרי להסתפר לכבוד ש"ק.

⁴ רמ"א סי' תעא סעי' ג ומשנ"ב שם ס"ק כב. [אמנם עי' בשע"ת סי' תקכט ס"ק ד*, ובפת"ש אה"ע סי' נה ס"ק ד, שהחיוב לטהר עצמו ברגל, אינו נוהג בזה"ז].

⁵ עי' שו"ע או"ח סי' רס, דמצוה לרחוץ גופו בחמין בע"ש. ואיתא בזה"ק פ' ויקהל (רד ע"א) שיטבול במקוה טהרה בע"ש לכבוד ש"ק, הו"ד בראשית חכמה שער הקדושה פרק ז.

⁶ לענין רחיצה בערב שבת, כתב המשנ"ב סי' רס ס"ק ה, דברוחץ "ביום ה'", לא הוי יקריה דשבת, אא"כ אי אפשר לו לרחוץ בע"ש אז כל כמה דמקרב לשבת טפי מעלי". וכתב בספר מנחת שבת (על קיצשו"ע הל' שבת) סי' עב אות נה, די"ל דה"ה לענין טבילה במקוה דאם א"א לו לטבול בע"ש יטבול ביום ה' ויכווין לשם שבת. ושמע בשם גדול וקדוש אחד שנהג כן לעת זקנותו שהיה חולה, ואמר שזה דומה לכביסת כותנות שמכבסים ביום ה' לכבוד שבת. וא"כ ה"ה לענין טבילה ביו"ט שחל ביום א', שא"א לו לטבול בשבת יטבול בע"ש.

⁷ כדתנן בבבליה ז' ע"ב, דלבית הלל טובל אדם בשבת לצורך יו"ט, ומבואר בדבריהם דאין בטבילה איסור הכנה.

ג. בגדי יו"ט: בגדי יום טוב יהיו יותר טובים ונאים משל שבת⁸. וכשחל ערב יום טוב בשבת, נהגו ללבוש את בגדי יום טוב כבר לכבוד שבת, משום כבוד השבת⁹, וכן משום חשש מכין אם ילבשם בשבת סמוך ליו"ט¹⁰. ויש שכתב שיכול ללבשם בליל יו"ט¹¹. ויש מי שכתב שילבש בגדי יום טוב בשבת אחר המנחה, ועי' הערה¹².

ד. תרומת דם וניתוח ערב שבת שלפני שבועות: נהגו שלא להקזיז דם בערב יום טוב¹³, ובפרט בערב חג השבועות¹⁴. [אמנם כל זה רק ביום ערב החג ולא מבערב]¹⁵. ולכן יש להמנע מכל טיפול רפואי שבמהלכו יוצא דם, כולל ניתוח קיסרי, תרומת דם, ואף אם יוצא רק מעט דם, כגון בדיקת דם, עקירת שן, וכיו"ב בערב יום טוב. אמנם אם הטיפול אינו סובל דיחוי ועל אחת כמה וכמה שהוא בחשש סכנה, שאין לדחותו משום כך. ואפילו אם דחיית הטיפול תגרום לדחיה ממושכת הכרוכה בסבל (וכגון שלא ימצא תור לניתוח אלא בעוד זמן רב), שאין צורך לדחותו משום כך, ושומר פתאים ה'¹⁶. אמנם

⁸ שו"ע או"ח סי' תקכט סעי' א. עיי"ש במשנ"ב הטעם. נכתב החיד"א בברכי יוסף ובמחזיק ברכה סי' תעא דין ג, שמש"כ הרמ"א שם, "וללבוש בגדים נאים כמו בשבת", הכוונה היא שילבשם מבעוד יום כמו בשבת (כמ"ש הרמ"א בסי' רסב, לענין בגדי שבת, שילבשם מיד אחר הרחיצה), אבל מהות הבגדים עצמם יהיו יותר נאים].

⁹ מרן הגר"ח ק"ש שליט"א משמ"י דאביו מרן הסטייפלר זצ"ל, שילבש בגדי היו"ט לכבוד ש"ק משום כבוד השבת, וכן הורה הגר"ש דבליצקי שליט"א, וכן הוא מנהג העולם. [נהשע"ת כתב דלכן לא אומרים לכה דודי ביו"ט שחל בשבת דבלכה דודי מזכירים רק שבת וזה זלוול ביו"ט].

¹⁰ כף החיים סי' תקכט ס"ק כג.

¹¹ כף החיים שם. וראה במהרי"ל הל' שבועות, שכתב שבחל שבועות במוצ"ש פורסין פרוכת של יו"ט לפני אה"ק במוצאי שבת. ולפי זה יש גם להחליף הבגדים רק בליל יו"ט לאחר מעריב (או קודם מעריב, במקום שמאחרין ביותר התפילה, ויש בידו שהות להחליף במוצ"ש קודם התפילה).

¹² הבן איש חי, שנה א' פ' צו סעי' ד, כתב לענין ערב פסח שחל בשבת, דילבשם בגדי יו"ט, בשבת אחר המנחה. ויש להביא ראיה שאין בזה משום מכין, מדינא דסי' תקיד סעי' ה, דמותר להדליק נר ביו"ט שני אחר המנחה ואין בזה משום מכין לחול ואפי' שאין שם אדם בביהכ"נ שרי, עי' משנ"ב שם ס"ק לד, שהרי בהדלקתו יש מצוה לאותה שעה משום כבוד ביהכ"נ. וא"כ ה"ה דיש בה כיבוד לאותה שעה של שבת. ואפשר דיש לחלק בין הנידונים, ואכמ"ל.

אמנם יתכן שדברי הבא"ח זהו דוקא בער"פ שחל בשבת, וכמ"ש שם דהוא מטעם שאכל חמץ עם הבגדים, וחיישינן שמא דבק בה איזה פירור חמץ. אך בשאר עיו"ט דחל בשבת אפשר דגם לדבריו ילבש בגדי יו"ט מעש"ק.

¹³ רמ"א או"ח סי' תסח סעי' י.

¹⁴ שבת דף קכט ע"ב, והובא להלכה ברמ"א או"ח סי' תסח סעי' י, ובמשנ"ב שם ס"ק לח וז"ל: "דבערב שבועות יצא שד דשמו טבוח ואלו לא קיבלו ישראל את התורה הוי טבח להו לבשרייהו ולדמייהו וגזרו רבנן על כל עיו"ט משום ערב שבועות".

¹⁵ משנ"ב שם. (ועי"ש שכתב דבערב שמיני עצרת, שהוא ליל הושענא רבה, אסור).

¹⁶ עי' משנ"ב שם וכף החיים סי' תסח ס"ק ק.

לבני ספרד, אפשר דיש להקל יותר, כיון שהרמב"ם והבית יוסף השמיטוהו, עי' הערה¹⁷. וכשחל שבועות ביום א', הובא בפוסקים שאסור להקיז דם כבר בערב שבת, שהוא כערב יום טוב, (והביאו מעשה בזה עי' הערה)¹⁸.

קישוט הבית וביהכנ"ס בירק

ה. נוהגים לשטוח עשבים בשבועות בבית הכנסת והבתים זכר לשמחת מתן תורה¹⁹. ובשנה שחל חג השבועות ביום א', שוטחין העשבים מערב שבת. ואם העשבים אינם מוקצה, יכול לשוטח ביו"ט עצמו, אבל אין לשוטחן בשבת משום הכנה ליו"ט²⁰.
[ויש להקפיד שלא לקצוץ ענפים מאילני פירות, כי יש הסוברים שיש איסור בקציצתן משום לא תשחית את עצה. אף שאינו קוצץ רק הענפים ואינו עוקר את השורש²¹].

הדלקת נרות

ו. הכנת נרות: אסור להדביק נרות שעוה וכד' ביו"ט ע"י חימום הנר, ולכן יש להדביק הנרות שצריך להדליק במוצש"ק ליל שבועות - מערב שבת²². לא הדביק מערב שבת או שהדביק ונפלו, יטול בליל שבועות נרות רחבים שיתקעו בפמוטים ללא הדבקה וגם יכול לחזק הנרות ע"י נייר אלומיניום המוכן מערב שבת (שהרי אסור לקרוע ביו"ט) וכד'.

¹⁷ אף שהגר"ח פלאגי במועד לכל חי סימן ח סעי' ב, החמיר בזה, וכן בכף החיים סי' תסח ס"ק צט. אך הפר"ח סוף סי' תסח התיר להדיא.

¹⁸ שו"ת מהרי" ברונא, סי' קיח. "העיד לפני מהר"ר אייזיק לוי על מהר"ר וויל בערפוט", שפעם אחת חל שבועות ביום א' וביום ב', ובערב שבת נכנסו למרחץ, ומיחה בבחורים מלהקיז בשם מהרי"ל, סבירא ליה דחשיב כערב יו"ט, ולא אשגחו ביה והקיזו ונסתכנו. ואמר תיתי להו דעברו אדמו"ר מהרי"ל ז"ל.

¹⁹ רמ"א או"ח סי' תצד סעי' ג. ובמשנ"ב שם ס"ק י: "שהיו שם עשבים סביב הר סיני כדכתיב הצאן והבקר אל ירעו וגו'", ועי"ש עוד.

²⁰ מנהגי המהרי"ל הל' שבועות, והביא דבריו המג"א סי' תצד ס"ק ה, וכתב "דס"ל כיון שאין ראויים למאכל בהמה אסור לטלטלן בשבת ויו"ט, עי' סי' שח סעי' כח. ואפשר לומר דכיון שחשב עליהם מבע"י שרי לטלטלן, וכן נהגו לשוטחן ביו"ט. ואפשר דגם מהרי"ל לא בא אלא למעוטי שלא ישטחם בשבת, כיון שכונתו לצורך יו"ט, דאין שבת מכינה ליו"ט, עכ"ל המג"א. וכן פסק במשנ"ב סי' תצד ס"ק ט, "כיון שכונתו לצורך יו"ט, ואין שבת מכין ליו"ט".

²¹ עי' מל"מ הל' איסורי מזבח פ"ז ה"ג, בשם באר שבע לאסור. והמל"מ שם חולק עליו. ובשו"ת בית יצחק יו"ד ח"א סי' קמב אות ב, העלה כבאר שבע לאסור, ומשמע שיש בזה איסור תורה עי"ש. (ונפק"מ גם לסכך בסוכות בענפי אילן פרי, עי"ש). ויעוין עוד בתשובה שכתבתי בספר מים חיים (על מצוות התלויות בארץ) עמ' רלז, ואף שהעלינו שם באופנים מסוימים שיהיה מקום להתיר במקום מצוה (ובסייגים המובאים שם, עי"ש), מ"מ כאן שאינו אלא מנהג, יותר יש מקום להחמיר.

²² משנ"ב סי' תקיד ס"ק יח. ועי' במנחת יו"ט (על קיצור שו"ע) סי' צח ס"ק פד.

ז. פתילות: כיון שהבהוב פתילות מכין אותם להדלקה טובה יותר, אין להשתמש ביו"ט באותן פתילות שהשתמש בהן בשבת אם לא הבהבן קודם השבת, כיון שכאשר כבו הנרות בשבת, הרי הוכנו להדלקה בשבת ליו"ט²³. ויש הסוברים שאין זו הכנה, כיון שגוף הפתילה קיימת ואין כאן אלא תיקון והוה כמו אפיה ובישול²⁴. ויש שכתבו יותר, דבפתילות שלנו, הנוחות להדלקה אף בלא הבהוב, מותר לכתחילה להדליק ביו"ט שאחר השבת בפתילה שהדליק בה מערב שבת²⁵.

ח. פתיל צף: לכתחילה יש להשחיל את הפתילה בפקק הצף מעיו"ט או מע"ש ביו"ט שחל במוצ"ש²⁶. ויש שהתירו להשחיל הפתילה אף לכתחילה ביו"ט²⁷. אמנם יש להקפיד שמצוף השעם יהיה מופרד ומנוקב מערב יו"ט או מערב שבת (כמצוי לפעמים, שאינו מנוקב לגמרי) דיש בזה משום תיקון כלי וגם משום עשית נקב²⁸. פתיל רגיל: אמנם פתיל רגיל המוחזק ע"י צינור או חוטי ברזל וכיו"ב המיועד לשימוש רב פעמי, שאין מבטל הפתילה שם, שהרי עשוי להוציא הפתילה ולהכניס אחרת, שפיר מותר אף לכתחילה להשחיל הפתילה אפילו ביו"ט גופא.

ט. שפופרת העשויה להחזיק הנר, שמכניסים הנר לתוכה, ויש בתחתיתה פקק עם קפיץ, יש שאסרו להבריגו משום מכה בפטיש²⁹. ויש המתירים כיון שעשוי לפתוח ולסגור תדיר, ויעשה זאת ע"י נכרי, או שיבריגנו ברפיון ולא בחוזק שרי.

י. שאריות חלב וישעוה והוצאת הדיסקית הישנה: מותר להוציא ביו"ט את שאריות

²³ עי' רמ"א אור"ח סי' רסד סעי' ט, שפתילה שכבתה נוחה שוב להדלק. ואם לא עשה כן בע"ש, אם כבתה בשבת וחוזר ומדליקה ביו"ט, הוי כהכנה משבת ליו"ט.

²⁴ רמ"א אור"ח סי' תקא סעי' ז ועי' במשנ"ב סי' תקא ס"ק לד, ובשעה"צ שם, דלכתחילה טוב ונכון להכין מבע"י פתילות חדשות שיהיו ליו"ט. ואם לא הכין, יראה עכ"פ להדליק בפתילות מצדן השני.

²⁵ ערוה"ש אור"ח סי' תקא סעי' טז.

²⁶ דחישנין שיש בזה איסור תיקון כלי דהרי הפתילה נשארת בפקק ומתבטלת, ויש בזה משום תיקון כלי. ודינו כמכשירי אור"ש שאין לעשותם ביו"ט אא"כ לא היה יכול לעשותו מעיו"ט או שלא היה לו שהות, ולשו"ע הרב דוקא שלא היה לו שהות מחמת אונס מעיו"ט כמבואר בריש סי' תקט.

²⁷ ש"כ הגדמ"ח פרק לג הע' מט בשם הגרש"א זצ"ל. מבית לוי ח"ב עמ' יא.

²⁸ עי' משנ"ב סי' שכג ס"ק כ. וי"ל דמדינא ליכא איסור בנין בכלי העשוי לשימוש חד פעמי כיון שהקשר או החיבור הוי לפי שעה ואף כי אחר השימור זורקו כשהוא מחובר זה מחמת עצלות וחוסר ענין כיון שבלא"ה זורקו א"כ ה"ה בנידון דפתיל צף שהוא כלי העשוי לשימוש לפי שעה והחיבור לפי שעה אינו בגדר חיבור.

²⁹ קובץ מבית לוי ח"ב עמ' יא בשם מרן הגר"ש וואזנר זצ"ל.

החלב או השעוה שנותרו בפמוט³⁰. וכן מותר להוציא את הדסקית שנשתירה בכוסית מה'נרונים' שדלקו אתמול, כדי להכניס נרן אחר³¹. אמנם לכתחילה יראה להוציא שאריות החלב או הדיסקית הנ"ל, על גבי פח האשפה כדי שיפלו ישירות לפח, כי כאמור מוקצים הם ואסורים בטלטול. ובדיעבד אם הניחם על השולחן ומאוסים עליו מותר לטלטלם כדין גרף של רעי. וה"ה אם הם מונחים על השיש או השולחן דמותר לסלקם כדי להניח שם המאכלים דהותר טלטול מוקצה לצורך אוכל נפש. אך לא ינקם בדבר המוקצה³² [אמנם בכלי שמלאכתו לאיסור מותר לטלטלו לצורך גו"מ, ולכן במברג שרי כשאין לו כלי שמלאכתו להיתר].

יא. נרות נשמה: נהגו להדליק נר במועדים שמזכירים בהם נשמות, לעילוי נשמת ההורים והקרובים. ולכתחילה יש להדליקם מבעוד יום, כיון שאינם משמשים למאור. וביום טוב שאחר השבת, לכתחילה ידליקם מערב שבת (ובפרט כיום שנקל להשיג נרות נשמה ל-48 שעות). אם לא הדליקו מערב יו"ט, ידליקו בחדר שאוכלים בו, דמוסיף אורה בחדר. ויותר טוב שידליקו בבית הכנסת, שבו הותרה הדלקת נר אפילו ביום משום 'כבדו ה' באורים', ויצא מחשש נר של בטלה³³ [וידליקו בהיכל שמתפללים בו ולא בחדר צדדי, דאפשר ששם אין זה בכלל כבוד בית הכנסת³⁴]. ובשעת הדחק יש

³⁰ חיי אדם כלל צב סעי' ב. ועי' ארחות רבינו ח"ב עמ' קה בשם מרן הסטייפלר זצ"ל, דלפי מה שנתבאר במשנ"ב סי' שמ סעי' ג בביאור ד"ה שעל הקלף, יש לכאורה לאסור להוציא החלב מהשופרת בסכין וכדו' משום ממחק, ואפשר נמי משום תיקון מנא כמבואר שם בשם הגרע"א, ומסיים בצ"ע. **לענין מוקצה של שאריות הנר:** כתב המשנ"ב סי' תצט ס"ק טו, ד"חתיכת שעוה מותר לטלטל [ביו"ט], דיכול להניח פתילה ע"ג וחזוי להדלקה" עכ"ל. אמנם בזמנינו שאין עושים כלל שימוש בחלב ושעוה שנטפו מהנרות, ודינם כדין עצים ואבנים שאסור לטלטלם, אעפ"כ אין איסור להוציאם מהפמוט, עפ"י דברי הגרע"א בהערות לט"ז ס"ק ז הנדפס בשו"ע סוף סי' תק, שכתב שלהחליף הפתילות הישנות "הוא היתר גמור דלטול מוקצה לצורך אוכל נפש בלי שימוש קי"ל דשרי, כדלקמן סוף סי' תקט"ט, והיינו, אף אם נאמר שדין מוקצה עליהם מ"מ כיון שצריך להדליק בהם נרות לצורך אכילת סעודת יו"ט הרי זה לצורך או"ג, ולצורך או"ג הותר טלטול מוקצה. ושו"ר בשו"ת מנחת שלמה ח"ב סי' לט אות א, כתב שבזמנינו שעיקר האור הוא מאור החשמל ואין מדליקים אלא לצורך הנאה מריבוי האור, יש להסתפק אם נחשב הדבר כצורך אוכל נפש. אמנם מרן הגר"נ קרליץ שליט"א בחוט שני הל' יו"ט, פרק א ס"ק ב, ס"ל שאף בזמנינו שדולק אור החשמל נחשבת הדלקת הנר כצורך או"ג, כיון שיש בהדלקתם כבוד יו"ט מחמת ריבוי אורם.

³¹ לפי הרע"א המובא בהע' הקודמת, מותר להוציא הדיסקית אף שהוא מוקצה.

³² כמבואר בקיצור שו"ע סי' צח סעי' כד.

³³ עי' סי' תקיד סעי' ה בביאור ד"ה נר.

³⁴ זה השולחן ח"א עמ' מא.

להתיר בכל גווי, דהוי כעין נר של מצוה שהוא לכבוד אבותיו³⁵. ויש שהעירו, שכל מה שהותר לו להדליק נר נשמה ביו"ט עצמו (ובתנאים שאמרנו) אין זה אלא לאביו ואמו שחייב לכבדם אף אחר מותם וזה מכבודם, אך לא לשאר קרובים³⁶.

סעודה שלישית

יב. סעודה שלישית בשבת שהוא ערב יום טוב: מצוה להמנע בערב יו"ט מסעודה גדולה משעה עשירית ואילך, כדי שיוכל לאכול בלילה לתיאבון. וכיון ששבת זו היא ערב יו"ט, יש להשתדל להתחיל בסעודה שלישית לפני תחילת שעה עשירית (בשנה זו, תשע"ה, במודיעין עילית, בשעה 4.06 אחה"צ), ולכל הפחות לפני זמן מנחה קטנה (בשנה זו בשעה 4.35) - ואז יכול לאכול כמה שירצה³⁷. לא סעד קודם לכן יכול לסעוד גם אח"כ, אך ישתדל לאכול מעט פחות מרגילותו בימות החול³⁸.
וכיון שעפ"י הזוה"ק והאר"י ז"ל יש לקיים סעודה ג' דוקא אחר תפילת מנחה, לכן ראוי להתפלל מנחה גדולה, ומיד אח"כ לאכול סעודה ג'³⁹.

הכנה משבת ליו"ט

יג. הכנה משבת ליו"ט: אסור להכין משבת ליו"ט. ודברים שאינם הכנה גמורה, גם כן אין להכין אם לא בשעת הדחק ובאופן שאינו ניכר שהוא לצורך היום הבא. ולכן לא ידיח כלים ולא יסדר בשבת את השולחן לסעודת ליל שבועות עד הלילה. (וע"י נכרי, ראה הערה⁴⁰). וכן לא יביא סידור או מחזור לבית הכנסת מבעוד יום, אלא אם כן יעיין בו מבעוד יום⁴¹. ודוקא הכנה לצורך סעודת יו"ט וכיו"ב אסור, אבל סידור השולחן או

³⁵ ביאור הלכה שם.

³⁶ זה השולחן שם.

³⁷ עי' רמ"א סי' תקכט סעי' א, ובביאור הלכה ד"ה ממנחה.

³⁸ עי"ש שעה"צ אות י, שיאכל יותר מכביצה פת שהוא שיעור סעודה ג', כמבואר ריש סי' רצא..

³⁹ ערוה"ש סי' רצא סעי' ד, דעפ"י הקבלה כל סעודות השבת נתקנו לאחר התפילה השייכת לה, וסעודה ג' נתקנה לאחר תפילת מנחה.

⁴⁰ כתב הפמ"ג א"א ריש סי' תקג, "נסתפקנו אי שרי ע"י עכו"ם בדבר שאין מלאכה רק טירחא בעלמא, יש לומר דשרי". וא"כ הקל בענין של טירחא והכנה משבת ליו"ט. ובמוסדות וכדומה, יש להקל ע"י נכרי לסדר השולחנות והדחת הכלים. ועיין משנ"ב סי' רנד ס"ק מג, שהתיר כן להדיא ע"י אינו יהודי.

⁴¹ מחצית השקל סי' תרפח סוף ס"ק יב. (ודין זה חל בכל מוצש"ק דלא יקח סידור מארון הספרים להתפלל בו מעריב קודם צאת הכוכבים אא"כ יעיין בו קצת). וכ"כ השערי תשובה סי' תרצג ס"ק ב, דאין להביא המגילה בשבת לביהכנ"ס לצורך קריאה במוצ"ש שהוא ליל פורים, משום הכנה משבת

הבית רק כדי שלא יראה הבית כחורבה, מותר⁴². ובבין השמשות דמוצאי שבת יש להקל בהכנה שאין בה מלאכה⁴³.

יד. **הכנת מאכלים:** הוצאת מאכלים מהמקפיא לצורך יו"ט, אם הוא מאכל הראוי לאכילה כשהוא מופשר, יעשה בשבת מבעוד יום - בזמן שיהיה ראוי גם לשבת דאז לא מוכחא מילתא שהוא לצורך מחר⁴⁴, ובפרט שהוא צורך מצוה דסעודת יו"ט. אבל אם לא יהיה ראוי לאכילה בשבת אין להוציאו מהמקפיא⁴⁵. ומ"מ להחזיר המאכלים שנשארו מסעודת שבת למקרר שרי אף שאינו לצורך שבת, שזה רק להציל מהפסד וכמו בכל שבת דשרינן⁴⁶.
 מז. תבשיל שהוכן בשבת: תבשיל שהוכן בשבת, כגון שהוכן בהיתר לחולה שיש בו סכנה, (או ע"י ישראל מומר באיסור, שבעלמא הותר למוצ"ש בכדי שייעשה⁴⁷), אסור לבריא לאוכלו גם ביו"ט שחל ביום א', דאין שבת מכין ליו"ט⁴⁸.

מז. **שינה בשבת לצורך יו"ט:** מותר לישון בשבת כדי להיות ער בליל שבועות אך אל יוציא כן בפירוש בפיו⁴⁹. ויש שכתב דמותר לומר נלך לישון כדי שנוכל ללמוד במוצאי

לחול, והתיר להביא בצענה בשבת מבעו"י כשמעיין בה קצת דרך לימוד, שאז לא מחזי כ"כ כהכנה. ⁴² משנ"ב סי' תרסז ס"ק ו.

⁴³ מרן הגרש"א בשולחן שלמה ס"ק יח, וביאר כן דברי המשנ"ב סי' רצט ס"ק מ, וטעם הדבר, דלא החמירו בבין השמשות בדבר שאינו מלאכה אלא הכנה בלבד.

⁴⁴ המשנ"ב סי' תרסז ס"ק ה, הביא דברי החיי אדם כלל קנ"ג סעי' ו (וכן הביאם בשעה"צ סי' תקג אות ב), שאין להביא יין מיו"ט לחבירו אם לא בשעת הדחק, שיביא בעוד היום גדול דלא יהיה מוכחא מילתא שהוא לצורך הלילה. וביאר החיי אדם, דאין נקרא הכנה אלא דוקא כשגומר איזה דבר, כגון שולחן של פרקים שמניח הטבלא על הרגליים, אבל עצם ההבאה לביתו לא הוי הכנה. ולפי זה אין להדיח כלים ולהכין שולחן וכו' משבת ליו"ט.

⁴⁵ מרן הגרש"א זצ"ל בשש"כ פרק י הע' לג, נסתפק שמא יש להתיר בכל גוני, כיון שבהוצאתו אינו עושה מעשה אלא רק מפסיק את המשך הקירור שנעשה נגד רצונו, וההפשרה נעשית מאליה. וחזר והסכים לאסור, מדברי המשנ"ב סי' רנד ס"ק מג, שאסר לרדות הפת מהתנור בשבת לצורך חול, אף שאין רצונו אלא למנוע שלא תשרף. (ומיירי בתנורים שלנו שאין בהם רדייה).

⁴⁶ שו"ת מחזה אליהו סי' נד.

⁴⁷ ישראל מומר שעשה מלאכה בשבת באיסור, נסתפק הפמ"ג סי' שכה א"א ס"ק כב וסי' רעו משב"ז ס"ק ה, אם דינו כישראל שעשה מלאכה בשבת שמותר לאחרים להנות ממנה במוצ"ש מיד, או שדינו כנכרי שעשה מלאכה עבור ישראל בשבת, שאסור להנות ממנה במוצ"ש עד בכדי שייעשה. ולדינא, כתב הקהילות יעקב ח"ב סי' ז, שיש להחמיר בזה ודינו כנכרי וכן כתב בשו"ת שבט הלוי ח"ג סי' נד אות ב.

⁴⁸ מג"א סי' שיח ס"ק ב, הו"ד במשנ"ב שם ס"ק ה. והוסיף שם בפמ"ג, דהוא דוקא אם בישל דבר שאינו נאכל חי.

⁴⁹ מג"א סי' רצ בשם ספר חסידים סי' רסו, הו"ד שם במשנ"ב ס"ק ד. וכן הפמ"ג סי' שז א"א ס"ק

שבת, ועי' הערה ⁵⁰.

יז. גלילת ס"ת: אסור לגלול הס"ת בשבת לצורך הקריאה ביו"ט⁵¹. ואם לומד מתוך הספר כמה פסוקים נחשב כלימוד בספר, ואינו נחשב הכנה⁵².

יח. להכין קריאה ליו"ט: לקרוא במגילת רות בשבת שיהיה מוכן לקריאה, יש להתיר⁵³.

יט. מלאכה קודם הבדלה: במוצאי שבת אסור לעשות כל מלאכה קודם שיבדיל בתפילה או על הכוס, או שיאמר 'ברוך המבדיל בין קודש לחול'⁵⁴, וביו"ט שחל במוצ"ש, לא יעשה מלאכת אוכל נפש, וגם לא יכין לצורך יו"ט, היינו כגון לשטוף כלי הסעודה ולערוך את השולחן לליל החג, להכין נרות בפמוטות וכל כיו"ב⁵⁵, עד שיאמר 'ברוך המבדיל בין קודש לקודש'⁵⁶, וי"א שיכול אף להבדיל במחשבה⁵⁷. וכל זה לענין מלאכה, אבל לענין אכילה, אסור לאכול עד שיבדיל על הכוס⁵⁸.

כ. הכנה קודם שאמרו ברכו: אחר שאמרו הקהל ברכו אף שעדיין לא התפלל ולא אמר 'ברוך המבדיל', מותר לעשות דברים שיש בהם משום הכנה גרידא (ולא מלאכות גמורות המותרות ביו"ט)⁵⁹. וכן דברים האסורים רק בדיבור מותר לעשותם במוצאי שבת מיד, אף קודם שיבדיל. ומותר לומר לנכרי או אף לישראל שהבדיל, שיעשה לו מלאכה ומותר לו להנות מהמלאכה⁶⁰.

א, "לישון כדי לכתוב ס"ת בחול, השינה לאו צורך שבת ואסור. ועי' ספר חסידים סי' רסו בענין שינה בשבת לצורך כתיבת ס"ת בחול". ולכאור' יש מקום לחלק דהתם כתיבת ס"ת אסורה בשבת, אך מהפמ"ג וכן מספר חסידים שם משמע דכל שאינו לצורך שבת אסור.

⁵⁰ וב' בספר אז נדברו ח"ד סי' מו אות ב, דהאיסור משום ממצוא חפצך, שאסור להכין עצמו בשבת וממילא לדבר מצוה מותר, אך מהפמ"ג וס"ח דלעיל משמע דכל שאינו לצורך שבת אסור.

⁵¹ משנ"ב סי' תרסז ס"ק ה. וכ"כ במנהגי מהרי"ל תפילת יו"ט אות ו.

⁵² ערוה"ש שם סעי' ב.

⁵³ מרן הגרשו"א זצ"ל, ידיעתו היא כבר עכשיו.

⁵⁴ שו"ע או"ח סי' רצט סעי' י ומשנ"ב ס"ק לג-לד.

⁵⁵ מטה אפרים סי' תקצט אלף למטה ס"ק ה.

⁵⁶ משנ"ב שם ס"ק לו. וי"א דצריך לומר כל נוסח ההבדלה בלא שם ומלכות - מט"א סי' תקצט סי' ה, ושע"ת סי' רצט ס"ק יא. ועיין בשעה"צ סי' רצט אות מז, דאין להחמיר ולומר כל הנוסח.

⁵⁷ אשל אברהם (בוטשאטש) סי' רצט. (ראה משנ"ב ס"ק לד, 'ומה שדי בלשון זה לענין עשיית מלאכה - ואין צ"ל כל נוסח הברכה], שהוא להכירא בעלמא ללוות את המלך").

⁵⁸ משנ"ב שם ס"ק לה-לו.

⁵⁹ שע"ת סוף סי' רצט בשם פסקי תוספות, וכ"ה במשנ"ב שם סוף ס"ק מ.

⁶⁰ רמ"א או"ח סי' רסג סעי' יז.

ערבית ליל יו"ט

כא. תמימות: אין מקדימים להתפלל ערבית בליל שבועות לקיים שבע שבתות תמימות כלומר ששבעה שבועות ימי ספיה"ע יהיו שלימות.

כב. הבדלה בתפילה: בתפילת שמו"ע דליל שבועות קודם 'ותתן לנו' אומר 'ותודיענו'⁶¹. שכח לומר ותודיענו בתפילה, אינו צריך לחזור, ואסור במלאכת אוכל נפש קודם שיקדש ויבדיל, או שיאמר בלא שם ומלכות 'ברוך המבדיל בין קודש לקודש'⁶². ויש לזכור כן בפרט קודם שידליק נר הבדלה לצורך יקנה"ז שבקידוש. וכן נשים שאינן רגילות להתפלל ערבית, יש ללמדן לומר 'ברוך המבדיל בין קודש לקודש', קודם שעושות מלאכות המותרות ביו"ט⁶³.

כג. עישון: הרגיל לעשן ביו"ט ושכח לומר ותודיענו, אין לו לעשן קודם שיאמר יקנה"ז. ומלבד זאת דעת פוסקי זמננו שאסור לעשן ביו"ט, ראה הערה⁶⁴.

כד. מי שלא אמר בתפילה 'ותודיענו' וטעם משהו⁶⁵ קודם קידוש והבדלה, צריך לחזור ולהתפלל תפילת שמו"ע של יו"ט עם ותודיענו⁶⁶. ואם עשה מלאכה קודם שהבדיל, לא יחזור ויתפלל⁶⁷. ועיין להלן במילואים סי' ג. אבל האשה אינה חוזרת להתפלל⁶⁸. שכח

⁶¹ עי' סי' תצא סעי' ב ומשנ"ב שם ס"ק ד.

⁶² עיין משנ"ב סי' רצט ס"ק לו.

⁶³ רמ"א או"ח סי' רצט סעי' י.

⁶⁴ **בהאי דינא דעישון סיגרויות ביו"ט**, עיין מג"א סי' תקיד ס"ק ד, שאסר משום מוגמר דאינו שוה לכל נפש. ועי' פרמ"ג סי' תקיא משב"ז ס"ק ב, שהביא מדברי הפני יהושע, שבת לט ע"ב, שהתיר העישון שהוא לרפואה ושוה לכל נפש מיקרי, והפרמ"ג העד על עצמו שהיה מעשן ובזמנו היה שוה לכל נפש. ועי"ש בשע"ת ס"ק ו, שהביא סברא דמי שרגיל לעשן וגמנע מכך ביו"ט יש בזה משום מניעת שמחת יו"ט, ומהאי טעמא חזר החכם צבי לעשן אחר שנהג בו איסור ביו"ט. ועי' גם בביאור"ה שם סעי' ז ד"ה אין. **ולמעשה בזמנינו** שהרופאים קבעו שעישון הסיגריות מזיק לבריאות **אסור לעשן כלל** וכ"ש דאסור ביו"ט. כן דעת החזו"א דינים והנהגות פרק יח אות ה, ומרן הגריש"א זצ"ל בקובץ תשובות ח"ב סי' לב, ובשו"ת מנחת שלמה תנינא סי' ס אות כט, ובחוט שני הל' יו"ט, פרק י אות א.

⁶⁵ ראה להלן במילואים סי' ג אות ב, בשיעור הטעימה שקנסהו.

⁶⁶ עיין שו"ע סי' רצד סעי' א ובביאור"ל שם ד"ה ואם טעה, וכ"ה מפורש בתוס' הרא"ש ברכות דף לג. ואף אם אמר 'ברוך המבדיל בין קודש לחול' (או 'בין קודש לקודש' ביו"ט שחל במוצ"ש), לפני שטעם, מ"מ מבואר בפמ"ג שם משב"ז ס"ק ב ובספרו ראש יוסף ברכות לג ע"א, שיש לקנסו לחזור ולהתפלל, כיון שאמירת ברוך המבדיל לא מועילה אלא להתיר עשיית מלאכה. ומרן הגרשז"א זצ"ל בשש"כ פרק נט הע' פד, הסתפק אם מועילה בזה אמירת ברוך המבדיל.

⁶⁷ כן הסיק בביאור הלכה סי' רצד סעי' א ד"ה ואם טעם. ובשו"ע הרב סי' רצד סעי' ג, חשש

או לא ידע הדין והבדיל על הכוס אחרי שטעם, אינו חוזר ומתפלל⁶⁹.

קידוש בליל יו"ט שחל במוצש"ק

כה. סדר הקידוש הוא: יין, קידוש היום, נר, הבדלה, זמן - וסימן: יקנה⁷⁰. טעה ושינה סדר הברכות, יצא ידי חובתו, שאין הסדר מעכב⁷¹. וראה הערה⁷².

כו. נר ביקנה⁷³: בעת שמברך על הנר במוצאי שבת יחזיק שני נרות סמוכים זה לזה כדי שיהיו לאבוקה, ויזהר שלא תתחמם השעוה וידבקו הנרות זה לזה⁷⁴. ויש הנוהגים לברך על שני נרות מבלי להסמיכם, או לברך על נר יחידי שעל השולחן, והטעם שלא יהיה נראה ככביבי בעת הפרדתם⁷⁵. והדרך הנכון, לשייר חתיכת אבוקה מנר ולהדביקה בפמות מערב שבת, להדליקה סמוך לקידוש ולברך עליה ברכת הנר ושתכבה בעצמה לאחר זמן

לשיטות שצריך לחזור להתפלל גם אם עשה מלאכה. אמנם הביא דין זה בסוגריים, וכבר כתב בשארית יהודה (אחי בעל השו"ע הרב) או"ח סי' ו (לסי' שסג) דשמע מפ"ק בעל שו"ע הרב פעמים רבות, שכל ספק העמיד בתוך חצאי עיגול, ודעתו הי' לחזור ולשנות פסק זה לראות אם צדקו דבריו ואפשר שהי' על זה איזה קושיא אחרת.

⁶⁸ לפי שתפילת ערבית רשות, ואנשים קיבלו לחובה אולם נשים לא קיבלו לחובה, וכמ"ש המשנ"ב סי' קו ס"ק ד. וכן יש דעות בפוסקים שאשה פטורה מהבדלה, וכן הורה מרן הגר"ש וואזנר זצ"ל, שאשה אינה צריכה לחזור ולהתפלל, וכ"ה דעת מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א. ואף שכתב שו"ע הרב סי' רצו סעי' יט, דהנשים חייבות להבדיל בתפילה, מ"מ לפי שתפילת ערבית רשות, ומדינא פטורות, מסתבר שאינה צריכה לחזור ולהתפלל. אמנם בספר תורת שבת סי' רצד ס"ק ב, כתב דכיון שהנשים קיבלו עליהם כחובה, דינן כאנשים בזה.

⁶⁹ ביאור הלכה סי' רצד סעי' א ד"ה צריך. ומש"כ שם השו"ע סעי' ה, שבמקום שאמרו שאינו חוזר להתפלל, אם רצה רשאי, וכתב שם המשנ"ב ס"ק ט, שהוא בתורת נדבה. אבל בשבת ויו"ט קיי"ל דאין מתפללים תפילת נדבה.

⁷⁰ שו"ע או"ח סי' תעג סעי' א, משנ"ב ס"ק ג.

⁷¹ מג"א סי' רט סוף ס"ק ה, שו"ע הרב, סי' תעג סעי' ו.

⁷² הקדים ברכת הקידוש קודם ליין, כתב בשו"ע הרב שם, שצריך לחזור, דסדר שאר הברכות הוא מחלוקת אמוראים (פסחים קב ע"ב-קג ע"א) ולכן יצא, אף שאמרו שם דהלכה כרבא דאמר יקנה⁷³. משא"כ בהקדים ברכת הקידוש ליין, שעשה כב"ש כנגד ב"ה (פסחים קיד ע"א), וכל העושה כדברי ב"ש לא יצא יד"ח. אמנם עיין בתוספת שבת סי' רחצ ס"ק ב, שאין צריך לחזור, דבב' ברכות סמוכות רגילים אנשים לטעות להקדים את המאוחר, ולא מיחזי דעבד כדברי ב"ש אלא טעות הוא בידו.

⁷³ משנ"ב סיק תקיד ס"ק יח, משום חשש שמא ימרח.

⁷⁴ עיין שו"ע סי' תקב משנ"ב ס"ק יט. ואמנם כתב שם דאם כוונתו כדי להניח כ"א במקומו שרי. ועי"ש בס"ק ב, דאם שומט עץ דלוק ולוקחו משם כדי להאיר לפניו אם כי מצד הדין מותר, מ"מ יש מחמירים ונכון להחמיר. ויש לחלק מכל הדלקת נר מנר דשרינן.

מועט⁷⁵. וכן יש להזהר שלא לכבות את הגפרור או הנר שבאמצעותו מעביר את האש, אלא יניחנו שיכבה מאליו.

להדליק נר במיוחד: יש שנסתפק אם שרי להדליק נר ביו"ט רק בשביל הידור של אבוקה, שהרי אינו מדליקה אלא רק כדי לברך על אבוקה שמאירה יותר, ולא כדי ליהנות מאורה⁷⁶. ויש המברכים דוקא על הנר שברכו עליו, כיון דאיתעבידא חדא מצוה עבד בה מצוה אחריתי. אלא שיש המפקפקים בדבר, וכתבו שיברך על נר אחר שהודלק לשם אורה, אבל לא הנר שברכו עליו, וראה הערה⁷⁷.

כז. ברכת הבדלה ביקנה"ז: מברך וחותרם "המבדיל בין קודש לקודש". טעה וחתם הברכה 'ברוך המבדיל בין קודש לחול', כהרגלו בחול, לא יצא יד"ח וחוזר ומבדיל, שהרי משנה ממטבע שטבעו חכמים בברכות⁷⁸. ואם הסיח דעתו מברכת הגפן, או שהפסיק בדיבור שאינו מענין הקידוש וההבדלה קודם שטעם מן היין, חוזר ומברך ברכת הגפן וגם אומר ברכת המבדיל בין קודש לקודש ואינו חוזר על ברכות הקידוש, שהחיינו והנר. ואם נזכר תוכ"ד וגם לא התחיל ברכת שהחיינו, יחזור ויאמר 'המבדיל בין קודש לקודש'. ואמנם יש שפסקו, שגם אם חתם המבדיל בין קודש לחול יצא כיון שהזכיר 'בין קדושת יו"ט לקדושת שבת הבדלת'⁷⁹.

⁷⁵ הגר"ש דבליצקי שליט"א

⁷⁶ עי' מאמר מרדכי סי' רחצ סוף ס"ק ב, דאין להדליק נר מיוחד להבדלה במוצ"ש שחל יו"ט, משום דיש ריבוי נרות בבית. ויעוין בסי' תלה שע"צ ס"ק ט, שמי ששכח לבדוק את החמץ ונזכר בליל פסח, אם ביטל את החמץ בלבו, לא ידליק נר מיוחד כדי לבדוק החמץ.

⁷⁷ ציץ אליעזר, ח"ו סי' י, וחי"ד סי' מב. השו"ע אור"ח סי' רחצ סעי' יב, כתב דאין מברכין על נר של מתים. וכתב שם במשנ"ב ס"ק לג, "כיון שגם ביום היו מוליכין לפניו א"כ הוא לכבוד אף על פי שצריכין לו עתה בלילה. וכתב המ"א דה"ה על נר שמדליקין לכבוד החתן אין מברכין, עכ"ל. וא"כ כשם שאין מברכים על נר שהוא גם לכבוד וגם להאיר, ה"ה ביו"ט שהדליקו נר לכבוד ולהאיר, אין לברך עליו. וכתב רבינו יונה (ברכות נג ע"א), שאין מברכים על נרות של בית הכנסת כיון שהדרך להדליקם לכבוד, אין מברכים עליהם אפי' הדליקום להאיר. אמנם כל זה צ"ע, שהרי ביו"ט לעולם לא מדליקים נר ביום, דהא הוי נר של בטלה שאסור להדליקו ביו"ט, א"כ מה שמדליקים בלילה הוא לעונג ולהאיר ולא לשם כבוד.

⁷⁸ שו"ת שבט הלוי ח"ח סי' קיח, ארחות רבינו ח"ב עמ' קיא דכן משמע מהפוסקים. ועיי"ש בשבט הלוי שצידד דאין זה נחשב להפסק לענין ברכת הגפן ואין צריך לחזור ולברך ברכת הגפן. ולא דמי לביאור"ל סי' רחצ סעי' ה, בבירך בהבדלה על נר שלא שבת דהוי הפסק בין ברכת הגפן לטעימה, דהכא אין זה הפסק גמור יעו"ש שכתב דעדיין צ"ע בזה.

⁷⁹ מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל הו"ד ברבבות אפרים ח"ו סי' תי, וכן מרן הגרשז"א זצ"ל במכתבו להרה"ג ר' צבי כהן שליט"א.

כח. שכח לברך שהחיינו או הבדלה: מברך מתי שנזכר, ולכתחילה יברך על כוס⁸⁰ [ואם הוא בתוך סעודתו, לא יברך שוב בפה"ג⁸¹]. ואם שכח לברך שהחיינו ולא נזכר עד מוצאי יו"ט, יש שכתב שיכול לברך במשך כל ימי ההשלמה⁸², אבל למעשה כתבו דלא יברך⁸³.

כט. אין מברכים על בשמים: אין מברכים על הבשמים במוצאי שבת שחל ביו"ט⁸⁴. טעה ובירך על הבשמים, נראה שאין זה הפסק בין ברכת היין לשתיית היין⁸⁵.

ל. מילוי הכוס: הנוהגים למלא בהבדלה את הכוס עד שתעלה על גדותיה ויישפך מעט מן היין משום סימן ברכה⁸⁶, אין נוהגים לעשות כן ביו"ט שחל במוצ"ש⁸⁷.

⁸⁰ ביאור"ל סי' תרצב סעי' א ד"ה שהחיינו.

⁸¹ שו"ע אור"ח סי' רעא סעי' ד, לגבי מי שהתחיל סעודתו בערב שבת מבעוד יום סעד והגיע זמן קידוש, דאם היו שותים יין תחילה אינו אומר אלא קידוש בלבד בלא ברכת היין, וכמבואר שם במשנ"ב ס"ק טז, וה"ה הכא. ובודאי היה גם דעתו לשתות יין בתוך הסעודה דזהו שמחת יו"ט כמבואר במשנ"ב סי' תקטס ס"ק יא, דגם באמצע הסעודה יקבע לשתות יין. וכמ"ש בשו"ת חת"ס אור"ח סי' קסח, דבשבת יש רק דין עונג, ואם עונג לו לא לאכול אינו חייב לאכול, משא"כ ביו"ט שיש מצות שמחה ומחויב לשמוח בבשר ויין.

⁸² דעת החק יעקב שיכול לברך כל ימי ההשלמה.

⁸³ משנ"ב, שעה"צ סי' תעג אות ה, וכן הביא שם מאליה רבה ופמ"ג.

⁸⁴ משנ"ב סי' תעג ס"ק ג, והטעם מובא בתוס' ביצה לג ע"ב ד"ה כי, שגם ביו"ט יש נשמה יתירה וא"כ לא אבדה הנפש ואין צריך להריח בבשמים. והקשו שם התוס' ע"ז דא"כ במוצאי יו"ט אמאי אין מברכים על בשמים בהבדלה כשהנשמה יתירה מסתלקת, ובמג"א סי' תצא ס"ק א, כתב דבאמת ביו"ט אין נשמה יתירה, והטעם שאין מברכים על בשמים במוצאי שבת ליל יו"ט, מפני ששמחת יו"ט משיב הנפש, וכ"כ שם במשנ"ב ס"ק ג, דכיון שיש מאכלים טובים מיישבים דעתו כמו בשמים. ובפמ"ג סי' רצז משב"ז ס"ק ה, כתב "ואפשר קצת טעם שאין מברכים במוצ"ש ליו"ט על בשמים שמא ימלול ויוליד ריחא". [אמנם בספר אבן שלמה פרק ט אות י, הביא מהגר"א שבכל יום שיש בו תפילת מוסף יש לו לאדם נשמה יתירה והוא תוספת רוח הקודש. וצ"ל דמדרגות טובא יש בזה, ובשבת איכא טפי נשמה יתירה ועל זה הנפש מצטער במוצ"ש ונטלינן בשמים בהבדלה, וביו"ט ליכא כמו בשבת].

⁸⁵ הנה הט"ז בסי' תרכז ס"ק ב, צידד שאם מברך על בשמים במקום שאין צריך (שם איירי בהבדלה במוצאי יו"כ, לדעות שאין מברכים על בשמים), הוה הפסק. וכ"כ שם בהגהות רעק"א על השו"ע בשם הגינת ורדים (כלל א סי' ח). אמנם דעת מרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל (הר"ד בשש"כ פרק סב הע' מט), שיתכן דאינו נחשב להפסק בין ברכת היין לשתיית היין כיון שבברכת הבשמים הוא כבוד למצוה, וכמו שמצינו שמנהג הספרדים בברית מילה לברך על הבשמים לאחר ברכת בפה"ג. (ומזה שכ' שם בשש"כ, דצ"ע מדברי הבה"ל בסי' רחצ סעי' ה ד"ה אין, שכ' שאם בירך במוצאי יו"כ על נר שלא שבת דלא יצא, וממילא הוה הפסק. יש ליישב בפשיטות, דהתם דברכת הנר שלא כראוי, הוה ברכה לבטלה לגמרי. משא"כ הכא, דמ"מ ברכת הבשמים הוי שפיר ברכה הראויה שיכול לברכה בכל עת).

⁸⁶ רמ"א אור"ח סי' רצז סעי' א, ומשנ"ב שם ס"ק ה.

⁸⁷ וטעם זה שייך רק בתחילת ימי המעשה משא"כ במוצ"ש שהוא יו"ט והוסיף הגרש"ז א זצ"ל

א. עמידה ביקנה"ז: גם הנוהגים לעמוד בשעת הבדלה, הרי שביקנה"ז אם הרגילות לישב בקידוש יאמר כל היקנה"ז גם ההבדלה בישיבה.⁸⁸

ב. נשים בהבדלה: בכל ימות השנה מבואר שלכתחילה אשה לא תבדיל במוצ"ש, רק תשמע הבדלה מאיש.⁸⁹ וא"כ גם במוצ"ש שחל ביו"ט, עדיף שהאשה לא תקדש ביקנה"ז, מחשש שברכת ההבדלה היא הפסק בין ברכת היין והקידוש לשתיית היין. ואפשר שאין זה הפסק ויכולה לקדש ולהבדיל.⁹⁰ ומכל מקום ברכת האש לא תברך, ויש אומרים שהמנהג שמברכת ברכת האש⁹¹, ולכן עדיף שתברך לאחר שתיית היין. יכולות הנשים לענות אמן על ברכת הנר, ואין זה הפסק.⁹²

ג. שתיית נשים מכוס יקנה"ז: אף שבד"כ אין האשה שותה מכוס של הבדלה,⁹³ מ"מ המנהג שהנשים שותות מכוס זה של קידוש והבדלה יחד.⁹⁴

ד. יקנה"ז מבעוד יום: לכתחילה אין לאכול ולקדש קודם צאת השבת, שמא יבוא להקל במלאכה. אמנם בשעת הדחק, וכגון בבתי חולים ובתי אבות, שאי אפשר לשנות את סדרי האכילה, יש מקום להתיר, אך ישגיחו שלא יעשו כלל מלאכה. ולא יברכו על הנר עד הלילה.⁹⁵

(מובא בספר ער"פ שחל בשבת) שכיון שיו"ט אסור בהרווחת שכר הו"ל ביזיון לקדושת יו"ט. ובחמד משה כתב טעם נוסף לשפיכת היין, משום הרשעים השבים לגיהנם ואף טעם זה אינו שייך אלא במוצאי שבת שהוא חול ולא כשהוא יו"ט.

⁸⁸ משנ"ב סי' תעג ס"ק ג.

⁸⁹ רמ"א אור"ח סי' רצו סעי' ח.

⁹⁰ דכיון שהאשה מושכת על עצמה חיוב הבדלה, שוב לא הוה הפסק, דומיא דברכת בשמים במוצאי יו"כ שחל בשבת, עי' משנ"ב סי' תרכד ס"ק ה.

⁹¹ דעת מרן הגר"ש ואזנר זצ"ל.

⁹² מרן הגרשז"א זצ"ל בהליכות שלמה פסח, פרק טז הע' 34, משום שהמברך חייב בברכה זו וכך קבעו אותה בסדר זה, ואין זה הפסק. עב"ד. ועוד נראה לומר, דאין עניית אמן הפסק, שהרי יש שיטות שיכולות לברך בעצמן, וכמ"ש, וא"כ ודאי שעניית אמן על ברכת הנר דבעה"ב לא חשיב הפסק.

⁹³ משנ"ב סי' רצו ס"ק ו.

⁹⁴ כתב בקצוה"ש סי' צו בבדה"ש ס"ק ג (והו"ד בשובע שמחות עמ' קב), שאם הבדיל על הכוס שזימנו עליו, שפיר יכולות הנשים לשנות ממנו, דהוי כוס של ברכה. ומסתבר דה"ה כאן. והגר"ח זוננפלד זצ"ל במכתבו לספר משנה שכיר (ונדפס בשו"ת תורת חיים סי' קה), כתב בפשיטות שהנשים יכולות לשנות מכוס זו, דהרי בפסח שחל במוצ"ש, שהכוס הראשון הוא גם הכוס שמבדילין עליו, וכי יש הו"א שלא ישתו, והרי מחוייבות בד' כוסות, ומינה יש לדון לכל יו"ט.

⁹⁵ שו"ע אור"ח סי' רצג סעי' ג. שמי שהוא אנוס, יכול להתפלל של מוצ"ש בשבת מפלג המנחה,

עוד כמה פרטים מהלכות יו"ט

ד. ברכת שהחיינו לנשים: אשה המברכת שהחיינו בשעת הדלקת הנר⁹⁶, לא תברך שנית בשעת הקידוש. והנהגים בכל שבת ויו"ט לצאת בברכה של המקדש לא תענה אמן בקידוש דליל שבועות על ברכת שהחיינו של המקדש, כי ענייתה תחשב הפסק בין הברכה לשתייה, שהרי בשבועות אין מצוה אחרת והשהחיינו הוא על היו"ט⁹⁷. ויש שכתבו שאין בעניית אמן חשש הפסק כלל, כיון שאצל המקדש הוה ברכה הצריכה, א"כ גם אצל השומעים אין זה הפסק⁹⁸.

ז. מל"ט מפתח ביו"ט מחשש גניבה: פשוט שמותר לסגור הבית ולטלטל המפתח אף במקום שאין עירוב, כשחושש מגניבה דיש לו בבית גם דברים הנצרכים ליו"ט⁹⁹. אמנם אם אינו חוזר לביתו ביו"ט אלא במוצאי יו"ט, יש לעיין, דאף שיש לו בבית בגדים ואוכל אך אינם נצרכים לו ליו"ט, דחוזר לביתו רק במוצאי יו"ט, ואם אין לו אצל מי להשאיר המפתח ועקב כך ימנע מללכת ולטייל, אפשר דיש להתיר ליקח המפתח דהנאת הגוף הוי כצורך אוכל נפש¹⁰⁰.

ומבדיל מיד אך לא יברך על הנר. וכתב המשנ"ב שם ס"ק ט, דאין לעשות כן לכתחילה, שמא יבואו להקל במלאכה יעו"ש. ולפי"ז ה"נ דיש לחשוש שמא יבואו לעשות מלאכה במלאכת או"כ"נ דאסור בשבת. ובשעת הדחק ובכ"ג אפשר להתיר ולהשגיח שלא יעשו כלל מלאכה, וכמובן דאין להדליק הנר קודם צאת השבת. ועייין שו"ת שבט הלוי ח"ח סי' קיט.

⁹⁶ כתב המשנ"ב סי' רסג ס"ק כג, שאין הנשים צריכות לברך זמן בהדלקת נרות יו"ט, וכן מבואר באור זרוע הל' ער"ש סוף ד"ה תנן, שאינן מברכות. אלא שכתב המשנ"ב שבמקום שנהגו לברך אין למחות בידן. ומנהג הנשים כיום כתב בשו"ת פרי יצחק ח"ב סי' ט, ובערוה"ש סי' רסג סעי' יד, שמברכות שהחיינו בהדלקה"נ. וכ"כ בשו"ת אג"מ או"ח ח"ד סי' קא אות א, שכן הוא המנהג כבר מאות שנים. ובמטה אפרים סי' תרכה סעי' לג באלף המגן אות מז, חילק בין איש לאשה, דאיש שמדליק נרות יו"ט יקדש מיד אחר ברכת ההדלקה וברכת שהחיינו עולה לו.

⁹⁷ שו"ת שבט הלוי ח"ג סי' טט.

⁹⁸ אג"מ או"ח ח"ד סי' כא אות ט, ושם סי' קא אות א. וכ"כ בשו"ת מנחת שלמה ח"ב סי' נח אות ב.

⁹⁹ משנ"ב סי' תקיח ס"ק ה.

¹⁰⁰ ועיין משנ"ב סי' תקיח ס"ק ו, דיש פוסקים החולקים ע"ז וסוברים דלא הותר הוצאה אלא לצורך אוכל נפש ממש, או צורך מצוה וכדומה, אבל לא בשביל הפסד ממון. וכתב דנכון להחמיר כדעה זו. כלומר שמניעת הפסד ממון אינה נחשבת צורך יו"ט. וכתב שם המשנ"ב עוד, דהחזוירים שמביאים ביו"ט לביהכ"נ ומתירא מגניבה אעפ"י שאין צריך להם עוד ביו"ט מותר להביאם לביתו גם למחמירים לעיל, משום גניבה דהתירו סופם משום תחילתם דאל"כ לא יביאם בתחילה לביהכ"נ. וכתב בחוט שני פרק ו ס"ק ב, שמסתבר דלא נאמר כן אלא בדבר מצוה או שמחת יו"ט אבל לא בדבר הרשות.

לז. להדליק נר מנר של יו"ט: נר שהודלק לכבוד יו"ט בברכה, לכתחילה אין להדליק ממנו לצורך הדלקת אש לבישול או סיגריות וכיו"ב. ואם קשה לו למצוא אש אחרת וימנע משמחת יו"ט, יש להתיר¹⁰¹. ולהדליק נר אחר לצורך אור, ודאי שפיר מותר אף לכתחילה. ויש שהתיר אף לכתחילה בכל גווני, כיון שנרות יו"ט כל ייעודם הוא לצרכי יו"ט¹⁰². סיגריות מנר נשמה ביו"ט: מותר להדליק אש לצורך הדיוט מנר נשמה¹⁰³. ואמנם יש שמנעו זה¹⁰⁴.

לח. אין להדליק ביו"ט נר בבית כדי שיחשבו שיש שם אנשים כדי להנצל מגנבים¹⁰⁵.

ברכות השחר לניעור בליל שבועות

למ. הנעור כל הלילה אינו יכול לברך את כל ברכות השחר כהרגלו וכך ינהג: ברכת על נטילת ידים ואשר יצר: לפני התפילה יעשה צרכיו או יטיל מים וישפשף ואח"כ יטול ידיו ויברך ענט"י ואשר יצר¹⁰⁶. ברכת אלוקי נשמה: יבקש מחבירו שיוציא אותו ויכוון לצאת יד"ח¹⁰⁷. ברכת התורה: הניעור כל הלילה בליל שבועות יכול להמשיך ללמוד אחר עלות השחר עד שיזדמן מי שיוציאו בברכות התורה¹⁰⁸.

אם ישן בערב שבועות ביום שינת קבע על מיטתו, ואח"כ היה ניעור כל ליל שבועות יכול לברך בבוקר ברכת התורה כהרגלו, ואין ברכת 'אהבת עולם' של ערבית פוטרת אותו אם לא למד מיד אחר התפילה¹⁰⁹. ואם לא ישן בערב שבועות ביום, אם יכול, יבקש מחבירו שיוציאו ויכוון לצאת יד"ח ויענה אמן ואח"כ יאמר כמה פסוקים. או שיכוון

¹⁰¹ זה השולחן, דכתב המשנ"ב סי' קנד ס"ק נו, שאין להדליק סיגריה מנר של בית הכנסת. ודייק, דמבואר בשו"ע או"ח סי' תרעד סעי' ב, דנר שבת הוי נר מצוה, ונראה פשוט דה"ה נר של יו"ט, כמבואר במשנ"ב סי' תקיד ס"ק מח שהדלקת נר ביו"ט היא מצוה כמו בשבת.

¹⁰² מרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל

¹⁰³ משנ"ב סי' קנד ס"ק נו.

¹⁰⁴ שמענו באחד שרצה להדליק סיגריה מנר נשמה ביו"ט, ואמר לו מרן הגרש"א זצ"ל, דהוי כנוטל אבן מהמצבה. ובדין עישון סגריות ביו"ט, ראה לעיל הע' 63.

¹⁰⁵ הוראת הגר"י זילברשטיין שליט"א דומיא להא דאיתא במשנ"ב סי' תקיח ס"ק ו, בענין להוציא לרה"ר עקב חשש גנבים, דמסיק המשנ"ב דנכון להחמיר.

¹⁰⁶ משנ"ב סי' ד ס"ק ל, וסי' תצד ס"ק א.

¹⁰⁷ משנ"ב סי' מז ס"ק כד.

¹⁰⁸ דינים והנהגות ממרן החו"א זצ"ל עמ' לה.

¹⁰⁹ משנ"ב סי' מז ס"ק כח.

לצאת בברכת 'אהבה רבה' של שחרית וילמוד תיכף מעט אחר שיסיים תפילתו.¹¹⁰

ברכת המעביר שינה עד הגומל חסדים טובים לעמו ישראל: יבקש מחבירו שיוציא אותו ויכוון לצאת יד"ח.¹¹¹

ברכה על 'טלית קטן': נכון לפטור בברכה שמברך על טלית גדול.¹¹² [ובחור שאינו מתעטף בטלית גדול, ישמע מאחר].

זמן ברכות השחר: הניעור כל הלילה יכול לברך ברכות השחר מחצות הלילה ואילך.¹¹³

אבל ברכת הנותן לשכוי בינה, לא יברך אלא משהאיר היום. ואם בירך מחצות ואילך יצא יד"ח.¹¹⁴

פרשת תמיד והקטורת: לא יאמר קודם אור היום כי הם במקום הקרבנות ואין הקרבנות אלא ביום.¹¹⁵

זמן ציצית: מברכים על טלית משיגיע זמן שיראה את חבירו הרגיל עמו קצת בריחוק ד' אמות ויכירנו.¹¹⁶

בין בחורף ובין בקיץ.¹¹⁷ וי"א שמנהג אנשי ירושלים שזמן זה הוא כשעה קודם הנץ בכל ימות השנה הנץ.¹¹⁸ ויש שהחמירו עד כ-40 דקות קודם הנץ.¹¹⁹

עניית ב"ה וב"ש: השומע ברכות מאחר ורוצה לצאת בברכותיו יזהר שלא לענות 'ברוך הוא וברוך שמו', ובדיעבד אם ענה ליכא קפידא.¹²⁰

הערה: מי שהוא בקי אינו יכול לצאת יד"ח בברכות השחר ששומע מחבירו אלא כמנין

¹¹⁰ משנ"ב שם.

¹¹¹ משנ"ב סי' מו ס"ק כד.

¹¹² משנ"ב סי' ח ס"ק מב, סי' תצד ס"ק א.

¹¹³ משנ"ב סי' מז ס"ק ל, כף החיים סי' מז ס"ק מט.

¹¹⁴ משנ"ב סי' מז ס"ק לא.

¹¹⁵ משנ"ב סי' מז ס"ק לב.

¹¹⁶ משנ"ב סי' יח ס"ק ט.

¹¹⁷ ספר א"י להגרי"מ טיקוצ'ינסקי זצ"ל, הובא בספר זמני ההלכה למעשה לרב ידידיה מנת.

¹¹⁸ עולת תמיד להגרי"ש הומינר זצ"ל פרק יב. וכתב שם דרך אנחנו נוהגים.

¹¹⁹ בספר עולת תמיד שם, ובשו"ת אגרות משה או"ח ח"ד סי' ו.

¹²⁰ ועי' א"א סי' תצה, דהרבה פוסקים ס"ל דיש לענות ב"ה וב"ש בשומע ברכה לצאת, ובתשובת דבר שמואל הזהיר שלא לענות ב"ה וב"ש דהוי הפסק. ובשו"ת מהר"ם שיק או"ח סי' נא, כתב שבבמה"ד של החת"ס ענו ב"ה וב"ש ולא מיחה.

עשרה, אבל מי שאינו בקי יכול לצאת יד"ח בברכות השחר מחבירו גם אם אין עשרה¹²¹. ונראה דמי שהיה נייעור כל הלילה יכול לצאת מחברו באותן ברכות שאינו יכול לברך מחמת ספק ברכות וכמבואר לעיל אף כשאין מניין עשרה, ויש לו דין מי שאינו בקי מחמת שאינו יכול לברך בעצמו.

מ. ברכת המפיל: מי שנייעור בלילה והולך לישון לפנות בוקר, אם הוא קודם עמוד השחר, מברך המפיל¹²². אבל אחר עמוד השחר אינו מברך ועי' הערה¹²³. וכן הנייעור כל הלילה והולך לישון בבוקר שינת קבע, אינו מברך המפיל, ונכון שיהרהר הברכה בלבו או שיברך בלא שם ומלכות¹²⁴.

¹²¹ משנ"ב סי' ו ס"ק יד.

¹²² כ' הברכי יוסף סי' רלט סעי' ב, בשם הלחמי תודה, שעל פי הסוד, אם היה ער עד אחר חצות ואז הולך לשכב אינו מברך המפיל, ואין האמת כן אלא צריך לברכה בכל עת שהולך לישון, עיי"ש.

¹²³ כתב הביאור הלכה סי' רלט סעי' א ד"ה סמוך, דמי שהלך לישון אחר עמוד השחר שוב אינו מברך המפיל דאינו יכול לומר השכיבנו אחר עלות השחר יעו"ש, ונסתפק במי שהלך לישון קצת קודם עמוד השחר אך הוא משער שעד שיישן יעלה עמוד השחר, אי יברך ברכת המפיל דאזלינן בתר הברכה שהוא עדיין לילה או בתר שינה שיהיה ביום, ועל שינת היום לא נתקנה ברכה.

¹²⁴ א"א להגאון מבוטשאטש סי' רלט ושו"ת התעוררות תשובה ח"ד סי' סב.

מילואים

א. מעלת הלימוד בליל שבועות

כתב במשנ"ב ריש סי' תצד: "איתא בזוהר, שחסידים הראשונים היו נעורים כל הלילה ועוסקים בתורה. וכבר נהגו רוב הלומדים לעשות כן. ואיתא בשו"ע האר"י ז"ל, דע שכל מי שבלילה לא ישן כלל ועיקר, והיה עוסק בתורה, מובטח לו שישלים שנתו ולא יארע לו שום נזק".

וביעב"ץ כ' שהנעורים יזהרו שלא יעסקו בדברי בטלה וא"צ לומר בשחוק וקלות ראש כי אז נאה להם השינה והנאה לעולם.

ובבן איש חי (שנה א' פ' במדבר סעי' ג) כתב: "יזהרו שלא לדבר שיחת חולין כל הלילה, וצריך להם שמירה גדולה בזה בלילה זו, מפני דכל עת שיש אסיפה מאנשים הרבה, דרכו של יצר הרע להכשילם לדבר דברי חול, ומדבר לדבר יבואו לדברים אסורים של שחוק ושל לשון הרע".

עוד כתב שם: "ויזהרו ללמוד כל סדר הלימוד של זאת הלילה, בחשק גדול ובשמחה רבה והתלהבות הלב, כי הלימוד המתוקן לזאת הלילה עושה פרי גדול למעלה, וממשיך לנפש האדם קדושה וטהרה. ואיתא בזוהר הקדוש בפרשת אמור, וזה לשונו, חסידי קדמאי לא הוו ניימי בהאי ליליא, והוו לעאן באורייתא, ואמרו ניתי לאחסנא ירותא קדישא לן ולבנן בתרין עלמין, ועוד אמר רבי שמעון על חבריא דלעאן באורייתא בהאי ליליא, כולהון יהון רשימין וכתיבין בספרא דדכרניא, וקודשא בריך הוא מברך לון בכמה ברכאן ועטרין דעלמא עלאה, עד כאן. ומי האיש אשר ישמע כזאת ויפנה לבו לבטלה בלילה הזאת, וכל שכן שלא יטנף פיו בדברים בטלים, ודברי חול של משא ומתן, וכל שכן בליצנות ולשון הרע, ויתגבר כארי לישוב על המשמר בעינים פקוחות לדחות את השינה, ולא יתנמנם כלל, כי רבינו האר"י ז"ל החמיר מאד בענין השינה בזאת הלילה, יותר מליל הושענא רבה", עכ"ל הבא"ח.

ובפלא יועץ (ערך עצרת) הזהיר דהכל הולך אחר החיתום שיתגבר כארי להיות ער בשעת ק"ש ותפילה, שאם לא יוכל עמוד יותר טוב שינוח מעט בלילה או ישכב כל הלילה, ולא יקרא ק"ש ותפלה כשהוא מנמנם.

ב. תמימות בשנה ישבועות במוצ"ש

כתב החת"ס (צה"ת פ' אמור ד"ה תמימות): "תמימות תהינה, אימת, כשחל עצרת אחר השבת. ע"י מנחות דף סה ע"א ועיין תו"כ. ונראה לי לפרש, דא"א תמימות ממש בשום אופן, דהרי במוצאי יו"ט א' של פסח מוסיפים קצת מחול על הקודש ויוצאים ממנו אחר זמן מה, וזה חסר מימי הספירה. וכן יו"ט דשבועות מוסיפים מחול על הקודש ונכנסים לו קודם זמנו וזה מנוכה מימי הספירה. אך כשחל שבועות ביום א' ומאחרים לצאת משבת, ומה שחסר כאן ביום א' של ספירה משלים כאן בצאתו והו"ל תמימות וק"ל, עכ"ל.

ולכאורה צ"ע איך אפשר להשלים באופן כזה שמוסיף זמן שאינו מימי ספיה"ע וזה נקרא תמימות, ודבריו צ"ת.

ג. שכח ותודיענו בליל יו"ט שחל במוצ"ש

א. כתב השו"ע או"ח סי' רצד סעי' א': "אומרים הבדלה בחונן הדעת, ואם טעה ולא הבדיל משלים תפלתו ואינו חוזר, מפני שצריך להבדיל על הכוס. ואם טעם קודם שהבדיל על הכוס צריך לחזור ולהבדיל בתפלה".

וכתב הביאור הלכה שם ד"ה ואם טעה: "ה"ה ביום טוב שחל במו"ש אם לא אמר ותודיענו אינו חוזר מפני שמזכיר אח"כ הבדלה על הכוס של קידוש. ואם טעם אז אחר התפלה קודם שאמר הקידוש של יקנה"ז ג"כ צריך להחזיר לראש התפלה כמו במו"ש דכי משום שאכל גם קודם קידוש איתגורי איתגור. וכן מפורש בתוס' הרא"ש ברכות לג ע"א. אמנם יש להסתפק בגוונא שלא הזכיר ותודיענו בתפילה וקידש רק לא הבדיל, בזה לא מצאנו הדין להדיא. ויש סברא דבכה"ג לא יחזור, דתמיד אם שכח הבדלה בחונן הדעת וטעם, חוזר להתפלל משום קנס כמבואר (משנ"ב שם ס"ק ד), וא"כ כיון שכאן סו"ס קידש וטעה ושכח דיש לומר יקנה"ז, יתכן ואין מקום לקנסו.

ובשמירת שבת כהלכתה פרק סב הע' לז, הביא בשם מרן הגרשז"א זצ"ל, דגם בכה"ג קנסינן ליה. וכתב, דמוטב שיתפלל מיד לפני שמבדיל על כוס ונוטל ידיו לסעודה, ואין התפילה נחשבת להפסק בין הקידוש לסעודה, הואיל וע"י התפילה מותר לו לאכול. ולפי"ז מי שהתפלל ערבית ולא אמר ותודיענו וקידש בלא הבדלה ושתה הכוס, דצריך לחזור ולהתפלל ערבית ולומר ותודיענו, ולאחר מכן יטול ידיו לסעודה ויאכל פת. ואם נזכר רק למחרת יתפלל פעמיים תפילת שחרית ותפילה שניה תשלום, ויאמר ותודיענו.

ב. והנה בגדר "ואם טעם" שצריך לחזור ולהבדיל בתפילה, יש לעיין אם אפי' בטעימה כל שהיא או בעינן באכילה כזית ובשתית רביעית כסתם אכילה. ולשון "טעם" משמע אפי' בטעימה כל שהיא וצ"ע. ונפק"מ אם שתה המקדש מהכוס מעט וקודם שהתחיל סעודתו נזכר שלא הבדיל בתפילתו וקידוש של יקנה"ז, אם צריך לחזור ולהתפלל, וצ"ע.

שו"ר בשו"ע הרב סי' רצד סעי' ג, שכתב דאף אם טעם מאומה קונסים אותו שיחזור ויתפלל, ואמנם בשו"ת אור לציון ח"ב פרק כב תשובה י, כתב שרק אם אכל כזית או שתה רביעית קונסים אותו.

והנה הצ"ח בריש ברכות כתב, שמותר לאכול תרומה לפני ק"ש כי טרוד במצוה. וכאן כיון שקידש ולא פגע בדין יו"ט רק ששכח להבדיל על השבת, יתכן ולא קנסוהו דחשיב כטרוד בדבר מצוה.

ג. מי ששכח 'ותודיענו', והבדיל בקידוש, אלא שטעה וסיים הברכה 'המבדיל בין קודש לחול' (במקום 'בין קודש לקודש'). עיין לעיל אות כז, שהבאנו דעות שחייב לחזור ולהבדיל, משום דהוה כמשנה ממטבע שטבעו חכמים בברכות. ולפי דעה זו, יש להסתפק אם טעם קודם שהבדיל שוב, אם חשיב כלא הבדיל כלל, וחייב לחזור ולהתפלל, או מ"מ נחשב שהבדיל אלא ששינה מהברכה ולכן צריך לחזור ולהבדיל, אבל לא קנסינן ליה שיחזור ויתפלל. וצ"ע.

ד. מבואר בשו"ע סי' רצט סעי' י, דאם צריך לעשות מלאכה קודם שהבדיל בתפילה, אומר 'המבדיל בין קודש לחול', וביו"ט שחל במוצאי שבת, ורוצה לעשות מלאכת אוכל נפש ולא הבדיל בתפילה, אומר 'ברוך המבדיל בין קודש לקודש' בלא שם ומלכות (עיין לעיל סעי' כב).

ושמעתי להסתפק מבני היקר הרב יצחק מיכל שליט"א מה הדין כששכח להבדיל בתפילה וקודם שעשה מלאכה אמר ברוך המבדיל בין קודש לחול, אי מהני שלא אמר המבדיל בין קודש לקודש. והיה נראה לומר דמהני, ע"פ הלבוש סי' רצט סעי' ט, הו"ד במשנ"ב שם ס"ק לד, דמה דמהני אמירת ברוך המבדיל לעשות מלאכות אף שאין זה ברכה דאין בה שם ומלכות, מפני שהוא הכירא בעלמא ללוות את המלך כמבואר ברש"י שבת קנ ע"ב ד"ה המבדיל. ומצינו אליבא דרעק"א בהגהותיו על המג"א סי' רעא ס"ק א, דיוצאים ידי קידוש מה"ת באמירת שבתא טבא. ולפי"ז ה"ה במוצ"ש כשאומר שבוע טוב דג"כ יוצא, וכ"כ בציץ אליעזר ח"א סי' לד בשם הגר"י כהן ועיי"ש בחי"ב סי' לז

שמחלק בין שבתא טבא לשבוע טוב, מ"מ היה נראה לומר דכיון שאין זו ברכה ואין כאן משנה ממטבע, א"כ גם לדעות שאין יוצאים בהבדלה באמירת בין קודש לחול, מ"מ הכירא בעלמא להתיר במלאכות מהני, וצ"ע.

ד. נר שבת או נר יו"ט איזה קודם

שאלה: מי שאין לו אלא נר א' האם ידליקו לכבוד שבת או יו"ט.

תשובה: לכאורה נראה דיש להדליקו לכבוד שבת, דשבת הוא לפני היו"ט ואף שביו"ט יש מצות שמחה דאורייתא ולהדליק נרות ביו"ט הוא שמחה כמבואר בבית השואבה. וכ"כ בערוה"ש או"ח סי' רסג סעי' יב, דאין שמחה בלא אור. ובמשנ"ב סי' תקיד ס"ק ל. וה"ה יש להסתפק במי שיש לו רק כוס יין אחת - רביעית בלבד, האם יקדש על היין בשבת או ביו"ט. עי' משנ"ב סי' רעא סוף ס"ק ב, שהביא מהמג"א ס"ק א, בדין הפוך שיו"ט חל בע"ש דיניח הכוס לשבת, והפרמ"ג הו"ד בשעה"צ שם אות ג, פקפק בזה דאין להניח המצוה עתה בשביל מצוה אחרת שתבא אח"כ אף שהיא עיקרה דאורייתא. ומובא בדרכי חיים ושלום להאדמו"ר ממוקנאטש, שקיבל יין משובח בפורים ונסתפק אם לשתותו בפורים או להניחו לפסח. ולפי המג"א מחכים לשבת שהיא חמורה יותר ולפרמ"ג לא, והמשנ"ב נקט כמג"א. וא"כ כ"ש כשיו"ט אחר השבת דיש ודאי להעדיף לקדש בשבת ולא להמתין ליו"ט, אף שאם ימתין יקיים שתי מצות קידוש דיו"ט והבדלה דשבת.

ונידון הנ"ל מפורש בשע"ת סי' רעב ס"ק ז, עיי"ש. ובשש"כ פרק נג הערה יד. ובנורות, לפרמ"ג שאין להמתין ידליק לכבוד שבת, ולמג"א יתכן וידליק הנר לכבוד יו"ט שהוא חמור יותר דיונק מדין שמחת יו"ט שהוא דין דאורייתא.

ה. שגגה והדליקה בשבת עיו"ט נרות יו"ט, האם יצאה יד"ח

שאלה: אשה שטעתה ושגגה והדליקה בשבת ערב חג השבועות חצי שעה לפני השקיעה נרות יו"ט. וכשעמדה על טעותה נזדעזעה על חילול השבת. האם יצאה יד"ח הדלקת נרות יו"ט או שמא לא יצאה כי הוי מצוה הבאה בעבירה.

תשובה: יתכן שאין בזה משום מצוה הבאה בעבירה, כי מבואר במהרש"ם (ח"ו סי' נ)

דבמצוה דרבנן הבאה בעבירה יצא יד"ח. והסביר טעמו שהטעם דמצוה דאורייתא הבאה בעבירה דלא יצא, הוא משום דמצוות צריכות כוונה, לעשות נחת רוח ליוצרנו. ויעוין בזבחים (מו ע"א) "לשם ששה דברים הזבח נזבח וכו' ולשם ניהוח", וא"כ אם המצוה נעשית בעבירה הרי לא כוון בזה לעשות נחת רוח, וכיון דלא נתכוון למצוה לכן לא יצא. והרי מבואר במג"א (סי' ס) דרך במצוה דאורייתא צריכה כוונה אבל דרבנן לא צריכה כוונה, ולכן גם כשנעשה בעבירה יצא יד"ח, וכיון שמצוות הדלקת נרות שבת היא מצוה דרבנן יצא לפי שיטה זו. עכ"ד המהרש"ם.

ומאידך י"ל שלא יצאה יד"ח המצוות הדלקת נרות של יו"ט, כי נר שהודלק בעצם יום השבת לא ניכר שזה הודלק לכבוד יו"ט. ויעוין בשו"ע או"ח סי' רסג סעי' ד, "לא יקדים למהר להדליקו [לנר שבת], בעוד היום גדול שאז אינו ניכר שמדליקו לכבוד שבת", וגם בעניינינו כך זמן הדלקת נר יו"ט כשהוא במוצ"ש - בליל יו"ט, ולא באמצע השבת, ואם טעתה האשה והדליקה נר יו"ט בשבת לא ניכר שהוא לצורך החג אלא אולי יחשבו בני אדם שהוא לצורך פקו"נ שנעשה, ולפי"ז האשה צריכה להדליק שנית בליל החג. וכע"ז כתבו הפוסקים לדון במי שהדליק נר חנוכה בליל שבת לצורך פקו"נ שלא יצא ולא יכרך עליו, כיון שלא ניכר דהוא לשם נס חנוכה.

ו. דין תפילה והלל ביו"ט

כתב הפמ"ג (בפתיחה להל' יו"ט) דתפילה במועדים היא דאורייתא, ומקורו מדברי רש"י (ויקרא כג, לה) "מקרא קודש" שהביא מתו"כ - במאכל ומשתה ובכסות נקיה ובתפילה. וכן פי' הרמב"ן (שם כג ב) "מקרא קודש" - שיהיו ביום הזה כולם קרואים ונאספים לקדש אותו, כי מצוה היא על ישראל להיקבץ בבית האלוקים ביום מועד לקדש היום בפרהסיא בתפילה והלל לא-ל וכסות נקיה ולעשות אותו יום משתה", ע"כ.

הכפות תמרים (סוכה לח) סובר דאמירת הלל ביו"ט הוא מדאורייתא. ועי' שע"ת (סי' תפח ס"ק ב), שהביא בשם השאגת אריה (סי' סט) דהוי מדרבנן ובספיקו אינו חוזר.

כתב השו"ע או"ח סי' תכב סעי' ז: "מצות קריאת הלל בעמידה". אם אמר הלל בסמיכה על הסטנדר, עיין בביאו"ה שם, ויש להחמיר לכתחילה דסמיכה לא מקרי עמידה, וסמיכה מועטת שאם ניטל אותו דבר לא יפול, ודאי מותר. ומי שבריא אותו חלשה וקשה עליו העמידה, כתב הערוה"ש סי' תכב סעי' יג, שרשאי לשבת בהלל. ואף שבתפילת שמונה עשרה טורח ועומד.

הגבל את העם - וקדשתו

קיום המצוות, נעוץ בשמירה על הגדרים

"הגבול אומר להם"

בשעה שעם ישראל התכונן לקבל את התורה, אמר הקב"ה למשה רבינו: "והיו נכונים ליום השלישי, כי ביום השלישי ירד ה' לעיני כל העם על הר סיני, והגבלת את העם סביב לאמור: השמר לך עלות בהר ונגוע בקצהו..." (שמות כ, יג).

אומר רש"י: "והגבלת - קבע להם תחומין לסימן שלא יקרבו מן הגבול והלאה".
 "לאמור - הגבול אומר להם השמר מעלות מכאן והלאה".

והדברים מפליאים! הקב"ה עשה נס עצום! הגבול עצמו דיבר והזהיר את העם שלא יעברו אותו! (כך נקט רבי יששכר בער איילנבורג בעל הבאר שבע בספרו 'צידה לדרך' על פירש"י). לשם מה היה צורך בנס עצום שכזה? הרי עשו להם סימנים, וגם משה הזהיר אותם על כך - לשם מה היה צריך הקב"ה לעשות פה לגבול, שידבר ויזהיר את העם שלא יעברו ממנו והלאה?

ושמעתי ביאור נפלא מהאדמו"ר מבאבוב זצ"ל משמו של אביו האדמו"ר רבי בן-ציון הי"ד, על פי דברי המדרש (ויקרא רבה כו ב): "אמרו לו לנחש, מפני מה אתה מצוי בין הגדרות? אמר להם, מפני שפרצתי גדרו של עולם". ומבארים, שהנחש - הוא השטן הוא יצר הרע, מכשיל תמיד את האדם בנקודות ש'בין הגדרות'. אין יצר הרע בא ואומר מיד לאדם שילך לעבוד עבודה זרה, לא בעבירה עצמה מכשיל היצר את האדם, אלא בגדריה ובסייגיה - כגון בתוספת שבת, הוא מסית את האדם להמשיך במלאכתו עד סמוך לשקיעת החמה, באומרו עדיין יש זמן... ואפילו בבין השמשות רח"ל - הוא מסיתו לאמור, עדיין אין זה לילה... או למשל בהרחקות שנהגו להמתין שש שעות בין בשר לחלב (יו"ד סי' פט סעי' א) - בא היצר הרע ומסית את האדם, הרי יש שאין ממתנים אלא שלש שעות... והרמ"א אף הביא להמתין שעה אחת בלבד... אם כך, די לי בכך שאמתין חמש שעות...

כך אומר הנחש - 'אני פרצתי גדרו של עולם' - בשעה שבא הנחש להסית את חוה לאכול מעץ הדעת, לא אמר לה לאכול, אלא פרץ את הגדר שהוסיפה חוה - את איסור הנגיעה בעץ - הוא דחף את חוה עד שנגעה בעץ. ורק לאחר שנגעה בעץ, אמר לה כשם שאין מיתה בנגיעה כך אין מיתה באכילה (רש"י בראשית ג, ד), ומתוך כך באה חוה להקל באכילה. זוהי דרכו של הנחש - לפרוץ את הגדרות, את הנקודות שאינן מעיקר הדין בהן קל

להכשל, ומכאן והלאה פרוצה הדרך להכשל בעיקר הדין רח"ל.

כך גם מצאנו במדרש (ויקרא רבה לב, ה) שבזכות ארבעה דברים נגאלו ישראל ממצרים, ושני הדברים הראשונים הם "שלא שינו את שמם ואת לשונם" - עם ישראל במצרים שקעו במ"ט שערי טומאה, ומה הציל אותם לבל ישקעו לחלוטין בשער הנ', ממנו אין דרך חזרה - בזכות אותם גדרים והסייגים! ועל כך יש להמליץ את הכתוב (שמות יג, ז-ח) "ולא יראה לך שאור בכל גבולך... בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים" - בזכות 'השאור שבעיסה' - הוא יצר הרע, שלא נראה 'בכל גבולך' שלא הכשילם בגדרים שגדרו את עצמם - בזכות זה יצאנו ממצרים!

כך ביאר הרבי הקדוש מבאבוב הי"ד - נס גדול זה שעשה הקב"ה שהגבול יפתח את פיו, ידבר ויזהיר את העם, מפני חשיבותם העצומה של הגבולות והסייגים! לעומת הנחש העומד בין הגדרות ומנסה להכשיל את האדם, עומד הגבול עצמו ומזהיר את עם ישראל - השמר לך, עלות בהר ונגוע בקצהו!

עצרת' יום הדין של התורה

אמרו חז"ל (מגילה לא ע"ב): "תניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר, עזרא תיקן להן לישראל שיהיו קורין קללות שבתורת כהנים קודם עצרת, ושבת שנה תורה קודם ראש השנה. מאי טעמא? אמר אביי ואיתימא ריש לקיש, כדי שתכלה השנה וקללותיה. בשלמא שבמשה תורה איכא כדי שתכלה שנה וקללותיה, אלא שבתורת כהנים, אטו עצרת ראש השנה היא? - אין, עצרת נמי ראש השנה היא, דתנן, ובעצרת על פירות האילן".

ומרגליה בפומיה של מרן ראש הישיבה בעל ה'אבי עזרי' משמו של דודו בעל ה'אבן האזל' בשם הנצי"ב (ומקור הדברים בדברי השל"ה הקדוש מסכת שבועות, נר מצוה) - על פי דברי הגמרא הנ"ל - שחג השבועות הוא יום הדין על חלקו של כל אחד ואחד בתורה!

כשם שבראש השנה נותן כל אדם ואדם דין וחשבון על כל מעשיו במשך השנה שעברה, כך בחג השבועות נותן כל אדם ואדם דין וחשבון על לימודה של תורה ועל ביטולה - הן בכמות והן באיכות. וכשם שבראש השנה נכתב ונחתם על האדם מה יהיה עמו ומה יהיה לו במשך השנה הבאה, כך גם בחג השבועות נגזר על האדם לכמה תורה יזכה בשנה הבאה עליו לטובה.

לקראת אותו 'יום הדין' של עצרת, תיקנו לנו שבעה שבועות של הכנה, לקראת המעמד הגדול של קבלת התורה מחדש שבכל שנה ושנה!

ואמר בעל השם משמואל בשם אביו האדמו"ר מסוכוטשוב בעל האבני נזר, שחג

השבועות הוא החג היחיד שאינו נקבע לפי תאריך מסויים אלא לפי הימים - ביום החמישים ממחרת יו"ט ראשון של פסח. ללמדנו שכל מהותו של חג זה נקבעת לפי ההכנה הקודמת לו! וכל אחד ואחד כפי שהכין את עצמו באותם ימים, ככל שקנה יותר קניני תורה באותם הימים - כך הוא זוכה יותר לקבלת התורה. כל אחד ואחד לפי דרגתו! לשם כך, בפרוס חג העצרת, עלינו לבוא בחשבון נפשנו, לבדוק בין הגדרות, להאזין לבת קול - לגבול האומר 'השמרו'. מה יש לחזק בלימוד התורה בפרט ובקיום המצוות בכלל.

"כי לעולם היא לי"

דוד המלך מעיד על דברי התורה - "הנחמדים מזהב ומפז רב, ומתוקים מדבש ונופת צופים" (תהלים יט, יא). מתוקה התורה יותר מדבש ומכל מיני מתיקה אחרים. והנה יש להקשות, כי מאידך מצאנו (חגיגה יג ע"א ועוד), שהתורה נמשלה לדבש - וכמו שאמר הכתוב "דבש וחלב תחת לשונך" (שיר השירים ד, יא) וכן הביא המשנה ברורה (תצד ס"ק יג) שיש שנהגו לאכול מאכלי חלב ודבש בחג השבועות מפני התורה שנמשלה לדבש וחלב.

האם התורה היא כדבש או יותר מדבש?

על הפסוק "מה אהבתי תורתך, כל היום היא שיחתי, מאויבי תחכמי מצותך, כי לעולם היא לי" (תהלים קיט, צז-צח), שואלים חז"ל (מדרש שוחר טוב שם): "מהו כי לעולם היא לי? - שלא עסקתי בספרים אחרים אלא בה! ... ואומר דבש מצאת [אכול דיך] (משלי כה, טז). התורה משולה לחבית מלאה דבש, אם נתנו לחבית רביעית מים יצאה כנגד רביעית דבש מתוכה, כך אם הכנסת דברים אחרים בתוך לבך יצאו דברי תורה, לכך נאמר כי לעולם היא לי".

אמת, כי מתיקותה של התורה אין ערוך לה! אין להשוות כלל את מתיקותו של הדבש המתוק ביותר לטעמה המתוק של התורה, למתיקותה של עמלות בתורה, של עמלות בהבנת סוגיה! כשחז"ל משווים את התורה לדבש - לא למתיקותו של הדבש נמשלה התורה אלא למהותו של הדבש! - "אם נתנו לחבית רביעית מים - יצאה כנגד רביעית דבש מתוכה, כך אם הכנסת דברים אחרים בתוך לבך יצאו דברי תורה..."!

"לכך נאמר - כי לעולם היא לי", אם לבו של האדם מלא אך ורק ב'והגית בו יומם ולילה', כל מעייניו נתונים אך ורק לתורה, לבו כולו תורה. אך אם חלילה ממלא האדם את לבו בהבלי הזמן ובהבלי העולם הזה - כנגדם יוצאים דברי תורה מתוך לבו! אי אפשר להגיע לדרגה של 'מה אהבתי תורתך, כל היום היא שיחתי', אלא אך ורק אם 'לעולם היא לי'! וכך אמר דוד המלך עליו השלום "חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך" (תהלים קיט,

נט) - "אמר דוד, רבש"ע בכל יום ויום הייתי מחשב ואומר למקום פלוני ולבית דירה פלונית אני הולך והיו רגלי מביאות אותי לבתי כנסיות ולבתי מדרשות" (ויקרא רבה לה, א) - כך אמר דוד, למרות שעלי לנהל את כל עניני המלוכה, מכל מקום - אשיבה רגלי אל עדותיך! לבי נתון תמיד בבית המדרש!

זוהי מהותה של התורה - הדרך להגיע לאהבת תורה ולקניניה היא אחת - 'לעולם היא לי' - 'לא עסקתי אלא בה' - הסחת הדעת מכל עניני העולם הזה! כי כל התעסקות בדברים אחרים שאינם תורה - יוצאים כנגדם דברי תורה!

המאור שבתורה

ומידה טובה מרובה ממדת פורענות (סוטה יא ע"א). אם דברים אחרים הנכנסים אל הלב - יוצאים כנגדם דברי תורה, על אחת כמה וכמה - דברי תורה הנכנסים אל הלב, שיוצאים כנגדם דברים אחרים. וכמו שאמרו חז"ל (איכה רבה פתיחה ב) "המאור שבה [שבתורה] היה מחזירן למוטב".

היתה לנו הזדמנות לפני כמה שנים לעמוד על כך מקרוב. פנה אלינו יהודי מהעיר חולון, שחזותו העידה עליו שאיננו שומר תורה ומצוות, ובפיו בקשה - היות ואירע לו ולבני משפחתו נס גדול, החליט, כהודאה לבורא העולם לקבל על עצמו מצוה אחת שאותה יקיים בשלמות. ושאלתו היתה - באיזו מצוה לבחור? הוא מוכן ומעונין לקיים אותה מצוה בשלמות ובקבלה גמורה לעולם, אך הוא מבקש לבחור במצוה שלא תכביד עליו.

בהתייעצות עם אחד מגדולי זמנינו שליט"א, השכנו לאותו יהודי שיחבר את עצמו עם שיעור תורה - שילך יום יום בבחינת חוק ולא יעבור - לשמוע שיעור תורה. הסכים לכך אותו יהודי, ואף נתן על כך תקיעת כף שכך יעשה יום יום. ואכן החל אותו יהודי לפקוד יום יום את בית הכנסת לשמוע את דבר ה'.

לאחר חדשים אחדים פגשנו את אותו יהודי - ונדהמנו מההבדל! הוא מתפלל שלש תפילות בכל יום, מניח תפילין, שומר שבת - ואף מתעתד להעביר את ילדיו לחינוך תורני על טהרת הקודש!

וכך סיפר אותו יהודי: כשהצטרפתי לשיעור, למדו שם מסכת בבא קמא. מגיד השיעור, אברך תלמיד חכם, ביאר את הגמרא בצורה נפלאה, וחשתי משיכה עצומה להמשיך בכך. אך אמרתי לעצמי, כי מגוחך הדבר אם 'אברח' מיד לאחר השיעור ולא אשאר לתפילת ערבית... לאחר כמה ימים בהם התפללתי ערבית, אמרתי לעצמי - למה לא להקדים במעט לשיעור ולהתפלל גם תפילת מנחה?... ואם אני כבר מתפלל שתי תפילות ביום, מדוע שלא

אעשה את הדבר בשלמות ואתפלל גם שחרית - ותפילת שחרית בבית הכנסת אי אפשר להתפלל ללא תפילין... ולהגיע לשיעור בשבת - הלא לא יתכן להגיע ברכב... כך עליתי ועליתי במעלות התורה והמצוות - עד שהגעתי למה שאני היום. זוהי סגולתה העצומה של התורה - ככל שנכנסו יותר דברי תורה ללבו של אותו יהודי, כך הוא עלה ונתעלה, התקדש יותר ויותר, מתהום תחתיות הגיע לשלמות בקיום התורה ושמירת המצוות! הוא החל את דרכו במעשה קטן לכאורה - השתתפות יומיומית בשיעור תורה, אבל התורה שנכנסה בתוך לבו הוציא כנגד זה את כל הדברים האחרים, וקידשה אותו!

לפרוק "עול השבונות הרבים"

הדבר הראשון בו אנו צריכים לחיזוק, הוא סילוק כל המפריעים לרציפות לימוד התורה. להסיר את כל אותן 'רביעית של מים' - אותם דברים אחרים הנכנסים לתוך לבנו, ומוצאים כנגדם 'רביעית של דבש' - דברי תורה. לקיים בנפשינו - 'כי לעולם היא לי'. כבר דיברו בענין זה גדולי ראשי הישיבות שליט"א בכנס שנערך לצורך זה בתחילת זמן קיץ - על אודות מכשירי הטלפון הסלולריים, הנמצאים לצערינו הרב תחת ידיהם של בני התורה. תופעה זו הולכת ומתפשטת מיום ליום, וכמעט שאין למצוא מי שאינו מהאוהזים בנגע זה. העובדה היא, שכמעט כל מי שתחת ידו טלפון סלולרי, אינו מסוגל שתעבור עליו שעה אחת מבלי שיהיה מוכרח להתעדכן בנעשה במכשיר - אם קיבל הודעה, או שיחה שלא נענתה וכו' וכו'. והמציאות היא שגם בשעה שהוא יושב ולומד, הוא בעצם מחובר לכל הבלי העולם באמצעות האנטנה השוכנת בכיסו! הוא קשור אליה בחבלי סקרנותו - יש כאן חיבור לדברים אחרים, המנוגדים בעצם מהותם לתכלית של 'לעולם היא לי'!

רק מי שמנותק מכל העולם, רק מי שראשו וכולו נתונים אך ורק לגמרא ולסוגיה, רק הוא יכול להרגיש את מתיקותה של התורה, רק הוא היכול להעיד בנפשו - 'מה אהבתי תורתך - כל היום היא שיחתי'!

בכנס הנזכר, נשא דברים חתנא דבי נשיאה הגרמ"צ ברגמן שליט"א, וסיפר כשפתח את כולל רשב"י שבראשותו, נכנס אל חמיו הגדול ליטול ממנו עצה - האם להתקין טלפון ציבורי בסמוך לכולל. ענהו מרן זצ"ל - לא! והבטיחו כי לא יהיה צורך בטלפון כלל וכלל. לאחר זמן, שוב נכנס אל חמיו ושאלו - היות ובמשרד הכולל ישנו טלפון, לעיתים מתקשרים למשרד ומבקשים לשוחח עם מי מהאברכים - האם לאפשר זאת? ענהו מרן זצ"ל - לא! בשום אופן! והבטיחו שלא יגיע כל מקרה של פיקוח נפש בו יזדקקו לטלפון... והוסיף הגרמ"צ ברגמן, שעד היום אין בכולל טלפון ציבורי, ואף ממשרד הכולל לא

קוראים לאברכים, ואך במקרים בודדים ממש, שקרה ונאלצו לקרוא לאברך - עשו זאת באמצעות אחד השכנים הגרים בסמוך לכולל.

רואים אנו שישנה הנהגה מיוחדת עם הכולל, כי "בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו" (מכות י"ב) - כפשוטו ממש! כשבאים בהחלטה ברורה להתנתק מהעולם - גם אם בדרך הטבע נראה שהחיבור הזה מוכרח, הקב"ה מסייע, ומנהיג את האדם בדרך שבה הוא רוצה לילך!

מלבד הבעיה האישית שיש למחזיק הטלפון בבית המדרש, ומלבד הבעיות בהלכה שיש בכך - מוטלת כאן אחריות כבדה ביותר על מחזיק המכשיר, כי אין ספק שהדבר גורם לרפיון כללי בסביבתו! אחריותו של הפרט בבית המדרש היא כבדה ביותר, ומרגלא בפומיה דמרן בעל האבי העזרי זצ"ל - שכל מי שיוצא מבית המדרש - ואפילו מחמת אונס של חולי וכד' - ואינו מודיע היכן הוא, הרי הוא כירעבם בן נבט - חוטא ומחטיא את הרבים! רח"ל. כי על כתפו של כל אחד ואחד מיושבי בית המדרש מוטלת האחריות לכלל לומדי בית המדרש - אם לחיזוק, או חלילה ההיפך.

זכינו ב"ה, להמנות על שבט לוי - וכלשוננו של הרמב"ם (סוף הל' שמיטה ויובל): "ולא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעובדו לדעה את ה' והלך ישר כמו שעשהו האלוקים ופרק מעל צוארו עול חשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם הרי זה נתקדש קודש קדשים ויהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים ויזכה לו בעה"ז דבר המספיק לו כמו שזכה לכהנים ללויים".

יושבי בית המדרש שבדורינו, שהם הם 'שבט לוי' שהובדלו מדרכי העולם - הרי כמה עלינו להתחזק בענין הזה של לפרוק עול חשבונות הרבים, להבדל מהעולם הזה, ולעמוד לפני ה'!

בימים אלו, שבאים בתוכניות וגזירות, שכל מה שהם עושים כעת אינו אלא ההתחלה וידם עוד נטויה - אם רואים אנו שעיקר פגיעתם היא בלומדי התורה הקדושה - וכבר אמרו גדולי הדורות הקודמים ובראשם מרן הגר"ז מבריסק זצ"ל, אם אנו רואים גזירות הבאות עלינו, אות הדבר שאנו רפויים באותו ענין, ועלינו להתחזק בו!

על כן, יש להתחזק בלימוד התורה - שיהיה בבחינה של 'לעולם היא לי', מתוך התנתקות מכל הבלי העולם הזה, לעשות גדרים וסייגים - ולעמוד עליהם בכל עוז, לבל יבוא היצר להכשילנו 'בין הגדרות'.